kitos
knygos

ŽMOGUS BE TĖVYNĖS

GĖRIS LENGVAI
GALĖTŲ ĮVEIKTI
BLOGĮ –
TEREIKIA, KAD
ANGELAI SAVO
ORGANIZACIJĄ
GRĮSTŲ MAFIJOS
PAVYZDŽIU.

Kurt Vonnegut

Žmogus be tėvynės

vertė Vytautas Petrukaitis

kitos knygos

UDK 820(73)-3
Vo-142

Kurt Vonnegut

ŽMOGUS BE TĖVYNĖS

Versta iš: Kurt Vonnegut, A MAN WITHOUT A COUNTRY,
Published by Seven Stories Press, 2005

Iš anglų kalbos vertė Vytautas Petrukaitis
Dailininkė Sigutė Chlebinskaitė

UAB „Kitos knygos“
Vienybės g. 21, LT-51379 Kaunas
info@kitosknygos.lt
www.kitosknygos.lt

Spausdino UAB „Logotipas“
Utenos g. 41 a, Vilnius
Tiražas 2000 egz.

ISBN 978-9955-640-30-1

Turinys

Tekstai pagal originalias autoriaus iliustracijas

*

GIRTUOKLIS, UŽKNARKĘS
LOS ANDŽELO PARKE,
IR MEDŽIOTOJAS LIŪTŲ
IŠ DŽIUNGLIŲ VEŠLIŲ,
DANTISTAS JAPONAS,
IR BRITŲ VALDOVĖ –
VISI MEILIAI GLAUDŽIAS
VIENAM VEŽIME.
VAI GRAŽU, TAI GRAŽU –
TIEK SKIRTINGŲ ŽMOGELIŲ
SUSĖDĘ KARTU!

BOKONONAS

1

Vaikystėje buvau jauniausias šeimos narys, o kiekvienoje šeimoje mažiausias vaikas visuomet yra juokdarys, nes įsiterpti į suaugusiųjų pokalbį jis tegali suskeldamas kokį juokelį. Mano sesuo buvo penkeriais metais vyresnė už mane, brolis – devyneriais, o abu tėvai mėgo paplepėti. Taigi kai buvau visai mažas, prie vakarienės stalo visiems atrodžiau labai nuobodus. Jie nenorėdavo klausytis kvailų vaikiškų naujienų iš mano bendraamžių gyvenimo. Jie norėdavo kalbėtis apie labai svarbius dalykus, nutikusius mokykloje, o gal koledže ar darbe. Taigi įsiterpti į pašnekesį aš tegalėjau pasakydamas ką nors juokinga. Manau, iš pradžių padariau tai atsitiktinai – tiesiog netyčia man pavyko kažkoks žodžių žaismas ar kas panašaus, ir pašnekesys nutrūko. Taip aš ir sužinojau, kad juokelis – tai būdas įsiterpti į suaugusiųjų pokalbį.

Aš augau laikais, kai komedija mūsų šalyje buvo labai aukšto lygio, – per Didžiąją depresiją. Per radiją kalbėdavo daugybė puikiausių komikų, ir aš nejučiomis iš jų mokiausi. Visą jaunystę klausydavausi komedijų kas vakarą mažiausiai po valandą ir labai susidomėjau, kas yra juokeliai ir kodėl žmonės pralinksmėja juos išgirdę.

Juokaudamas aš stengiuosi nieko neįžeisti. Nemanau, kad dauguma mano poelgių buvo baisiai neskoningi. Nemanau, kad priverčiau nepatogiai pasijusti ar sielvartauti daug žmonių. Aš šokiruoju tik retkarčiais pavartodamas kokį nešvankų žodį. Kai kurie dalykai nėra juokingi. Aš negaliu įsivaizduoti humoristinės knygos ar parodijos apie, pavyzdžiui, Aušvicą. Ir negalėčiau juokauti apie Džono F. Kenedžio ar Martino Liuterio Kingo mirtį. Šiaip negaliu sugalvoti jokios temos, kurios vengčiau ar iš kurios negalėčiau išpešti nieko juokinga. Didžiosios katastrofos, kaip įrodė Volteras, yra baisiai juokingos. Žemės drebėjimas Lisabonoje 1755 metais, žinoma, kelia juoką.

Mačiau Drezdeno sugriovimą. Mačiau miestą iki jo, o paskui po jo, kai išėjau iš slėptuvės. Aišku, reakcija buvo viena – juokas. Dievas mato: taip siela ieško paguodos.

Juoktis galima iš bet ko. Manau, Aušvico belaisviai taip pat labai šiurpiai juokaudavo.

Humoras yra beveik fiziologinis atsakas į baimę. Froidas teigė, kad humoras yra vienas iš kelių atsakų į frustraciją. Pasak jo, negalėdamas išeiti pro vartus šuo ima juos draskyti, bando pasikasti, daro beprasmiškus judesius, galbūt urzgia ar panašiai, nes jį apėmusi frustracija, nuostaba ar baimė.

Baimė labai dažnai sukelia juoką. Prieš daug metų dalyvavau kuriant humoristinį televizijos serialą. Mes stengėmės laikytis pagrindinio principo: kiekvienoje serijoje turėjo būti paminėta mirtis. Šis elementas turėjo padaryti juoką turiningesnį, bet tuo pat metu žiūrovai turėjo nesuprasti, kaip mes verčiame juos kvatoti.

Juokas būna ir lėkštas. Pavyzdžiui, Bobas Houpas iš tikrųjų nebuvo humoristas. Jis buvo komikas, pasakodavęs labai prastus juokelius. Jis niekuomet neužsimindavo apie dalykus, galinčius sukelti nerimą. O iš Lorelo ir Hardžio aš kvatodavau susiėmęs už pilvo. Bet tai kažkuo siaubingai tragiška. Šie vyrukai pernelyg mieli, kad galėtų išgyventi šiame pasaulyje, jiems nuolatos gresia baisus pavojus. Juos taip lengvai galėtų nudėti.

Net paprasčiausi juokeliai pagrįsti baimės kruopele. Paimkime kad ir tokį klausimą: „Kas yra baltas daiktas paukščio kakutėse?“ Žmogus, kurio klausiama, lyg iškviestas atsakinėti per pamoką bemat išsigąsta, kad atsakys ką nors kvaila. Išgirdęs atsakymą – „Tai irgi paukščio kakutės“ – jis ar ji nusijuokia ir taip atsikrato tos baimės. Vadinasi, tai nebuvo jo ar jos protinių galimybių išbandymas.

Kiti tokie klausimai: „Kodėl ugniagesiai nešioja raudonas petnešas?“, „Kodėl Džordžas Vašingtonas buvo palaidotas kalno šlaite?“ ir taip toliau.

Tiesą sakant, būna ir nejuokingų juokelių – Froidas vadino juos juoduoju humoru. Gyvenime būna tokių beviltiškų situacijų, kad jokios paguodos negali nė įsivaizduoti.

Kai mus bombardavo Drezdene ir mes sėdėjome slėptuvės rūsyje užsidėję rankas ant viršugalvio – jei kartais užgriūtų lubos – vienas kareivis pasakė lyg kokia hercogienė savo rūmuose šaltą, lietingą naktį: „Įdomu, ką šiąnakt veikia skurdžiai?“ Niekas nenusijuokė, bet mes vis tiek džiaugėmės, kad jis ištarė tuos žodžius. Mes bent jau gyvi! Jis tai įrodė.

NORĖJAU, KAD VISKAS
ATRODYTŲ PRASMINGA,
KAD BŪTUME NE RŪŠKANI,
O VISI LAIMINGI.
TAD PRIKŪRIAU MELŲ
APIE ŠVIESŲ RYTOJŲ
IR ŠĮ LIŪDNĄ PASAULĮ
AŠ PAVERČIAU ROJUMI.

2

Ar žinot, kas yra šmikis? Kai prieš 65 metus mokiausi Indianapolio Šortridžo vidurinėje mokykloje, šmikiu buvo vadinamas bičas, kuris susikišdavo į subinę dantų protezą ir taksi nukandžiodavo užpakalinių sėdynių sagutes. (O bjauriuku buvo vadinamas bičas, kuris uostydavo merginų dviračių balnelius.)

Aš šmikiu laikau kiekvieną, neskaičiusį geriausio Amerikos apsakymo – Ambrozo Birso „Nutikimas prie Aul Kriko tilto“. Šis kūrinys neturi nieko bendra su politika. Tai nepriekaištingas amerikietiškos dvasios pavyzdys, toks pat kaip Djuko Elingtono „Rafinuota dama“ ar Franklino vardu pavadinta krosnelė.

Šmikiu laikau dar ir kiekvieną, neskaičiusį Aleksio de Tokvilio „Apie demokratiją Amerikoje“. Neįmanoma parašyti geresnės knygos apie mūsų santvarkai būdingus pranašumus ir trūkumus.

Norite pajusti šios knygos dvasią? Jis sakė – ir teigė tai prieš 169 metus – kad jokioje kitoje šalyje meilė pinigams taip neužvaldė žmonių širdžių kaip Amerikoje. Patinka?

Alžyre gimęs prancūzų rašytojas Alberas Kamiu, 1957 metais apdovanotas Nobelio literatūros premija, rašė: „Esama tik vienos iš tikro rimtos filosofinės problemos, ir ta problema – savižudybė.“

Taigi literatūra pažeria daugybę juokelių. Kamiu žuvo per automobilio avariją. Kada jis gyveno? 1913–1960 m.

Ar suprantate, kad visa didžioji literatūra – „Mobis Dikas“, „Heklberis Finas“, „Atsisveikinimas su ginklais“, „Purpurinė raidė“, „Iliada“, „Odisėja“, „Nusikaltimas ir bausmė“, Biblija ir „Lengvosios brigados puolimas“ – skirta klausimui, kokia kančia būti žmogumi? (Argi akmuo nenusirita nuo širdies, kai kas nors tai pasako?)

Dėl manęs evoliucija gali eiti velniop. Kokia klaida mes esame! Mes mirtinai sužeidėme šią mielą gyvybę palaikančią planetą – vienintelę Paukščių Take, – nes šimtmetį lyg padūkę šėlome važinėdami pirmyn atgal. Mūsų valdžia kariauja su narkotikais? Verčiau tegul kovoja su benzinu. Kas naikinamąja galia prilygsta benzinui? Įsipili jo į automobilį ir gali lėkti šimto šešiasdešimties kilometrų per valandą greičiu, pervažiuoti kaimyno šunį ir sudraskyti atmosferą į skutelius. Ko čia smulkintis, jei esame *homo sapiens* ir niekur nuo to nesidėsi? Sunaikinkime viską! Ar kas nors turit atominę bombą? O kas šiais laikais jos neturi?!

Bet aš noriu apginti žmonių giminę, todėl galiu pasakyti štai ką: visose istorijos erose, taip pat ir Adomo ir Ievos laikais, visi tiesiog atsirado čia. Ir visada, išskyrus Adomo ir Ievos laikus, vykdavo žaidimai, kurie galėdavo priversti tave elgtis kaip beprotį, nors ligi tol toks nebuvai. Kai kurie iš tokių šiandien vykstančių, iš proto varančių žaidimų – meilė ir neapykanta, liberalizmas ir konservatyvizmas, automobiliai ir mokėjimo kortelės, golfas ir moterų krepšinis.

Esu vienas iš Amerikos Didžiųjų ežerų žmonių, gėlavandenių – ne vandenyninių, o žemyninių – žmonių. Kaskart maudydamasis vandenyne jaučiuosi tarsi plaukiočiau po vištienos sriubą.

Dažnas Amerikos socialistas, kaip ir aš, buvo gėlavandenis žmogus. Dauguma amerikiečių nežino, ką pirmoje praėjusio šimtmečio pusėje socialistai darė, kad menu, iškalba ir organizaciniais gebėjimais suteiktų daugiau savigarbos, orumo ir politinio įžvalgumo Amerikos triūsliams, mūsų darbininkijai.

Nuomonę, esą triūsliai, neturintys visuomeninės padėties, aukštojo mokslo diplomų ir turtų, yra žemesnio intelekto, nenuginčijamai paneigia tas faktas, kad Amerikos istorijoje du iš žmonių, puikiausiai rašiusių ir kalbėjusių sudėtingiausiomis temomis, buvo savamoksliai darbininkai. Be abejo, turiu galvoje Karlą Sandbergą, poetą iš Ilinojaus, ir Abraomą Linkolną iš Kentukio, paskui Indianos ir galiausiai Ilinojaus. Sakyčiau, abu, kaip ir aš, buvo žemyniniai, gėlavandeniai žmonės. Kitas gėlavandenis žmogus ir puikus oratorius buvo Socialistų partijos kandidatas į prezidentus Judžinas Viktoras Debsas, buvęs lokomotyvo kūrikas, gimęs vidurinės klasės atstovų šeimoje Tera Hotos miestelyje Indianoje.

Tegyvuoja mūsiškiai!

„Socializmas“ nė kiek ne baisesnis žodis negu „krikščionybė“. Ne dėl socializmo doktrinos atsirado Josifas Stalinas su savo slaptąja policija ir buvo uždaromos bažnyčios, ne dėl krikščionybės Ispanijoje siautėjo inkvizicija. Iš tikrųjų ir krikščionybė, ir socializmas propaguoja visuomenę, pagrįstą teiginiu, kad visi vyrai, moterys bei vaikai sukurti lygūs ir neturi badauti.

Beje, Adolfas Hitleris propagavo abi šias idėjas. Savo partiją jis pavadino nacionalsocialistų ar nacistų. Hitlerio svastika nebuvo pagoniškas simbolis, kaip mano daugybė žmonių. Ji vaizdavo krikščionišką darbo žmogaus kryžių, sudarytą iš įrankių – kirvių.

Kalbant apie Stalino uždarytas bažnyčias ir maldos namus, šiandien uždarytus Kinijoje: tokį religijos gniaužimą tariamai pateisino Karlo Markso teiginys, kad „religija yra liaudies opiumas“. Marksas sakė tai dar 1844 metais, kai opiumas ir jo dariniai buvo vieninteliai veiksmingi skausmą malšinantys vaistai, prieinami kiekvienam. Pats Marksas juos vartodavo ir džiaugėsi, kad bent kurį laiką palengvina skausmą. Jis tik atkreipė dėmesį į tą faktą, tikrai jo nesmerkdamas, kad ir religija gali guosti žmones, vargstančius dėl sunkios ekonominės ar socialinės padėties. Tie žodžiai buvo veikiau nerūpestingai pakartota visiems žinoma tiesa negu autoritetingas pareiškimas.

Beje, kai Marksas rašė tuos žodžius, mes dar net nebuvome išvadavę savo vergų. Kas, jūsų nuomone, tais laikais buvo malonesnis gailestingojo Dievo akiai – Karlas Marksas ar Jungtinės Amerikos Valstijos?

Stalinas mielai pasinaudojo banalia Markso fraze kaip įsakymu. Taip pat pasielgė ir Kinijos tironai, nes jie tarėsi gavę teisę išvyti iš bažnyčių dvasininkus, kurie apie juos ar jų tikslus galėtų nepalankiai atsiliepti.

Markso mintis taip pat sudarė galimybę daugybei žmonių šioje šalyje teigti, esą socialistai nusistatę prieš religiją, prieš Dievą ir todėl nusipelno didžiausio pasišlykštėjimo.

Gaila, niekada nepažinojau Karlo Sandbergo nei Judžino Viktoro Debso. Nors tokių nacionalinių pažibų akivaizdoje aš nebūčiau sugebėjęs ištarti nė žodžio.

Vis dėlto aš pažinojau vieną jų kartos socialistą – Pauersą Hapgudą iš Indianapolio. Jis buvo tipiškas Indianos idealistas. Socializmas yra idealistiška doktrina. Kaip ir Debsas, Hapgudas buvo vidurinės klasės atstovas. Jis manė, kad ši šalis ekonomiškai galėtų būti teisingesnė. Jis norėjo, kad šalis būtų geresnė, ir tiek.

Baigęs Harvardo universitetą, jis ėmė dirbti angliakasiu ir ragino savo brolius darbininkus telktis, kad gautų didesnius atlyginimus ir saugesnes darbo sąlygas. Jis taip pat vadovavo protestuotojams prieš mirties bausmės vykdymą anarchistams Nikolai Sako ir Bartolomėjui Vancečiui Masačiusetse 1927 metais.

Hapgudų šeimai priklausė klestintis mėsos konservų fabrikas Indianapolyje. Jį paveldėjęs Pauersas atidavė jį darbuotojams, ir tie fabriką sužlugdė.

Mudu susipažinome Indianapolyje pasibaigus Antrajam pasauliniam karui. Hapgudas jau buvo tapęs JAV pramonės darbuotojų profesinių sąjungų kongreso pareigūnu. Per vieną piketą kilo kažkokios peštynės, ir Pauersas davė parodymus apie jas teisme.

Teisėjas pertraukia visus ir klausia jo:

– Pone Hapgudai, štai, žiūrėkite, – jūs stovite čia. Jūs baigėte Harvardo universitetą. Kaip jūsų galimybių žmogus gali pasirinkti tokią gyvenseną?

Hapgudas atsakė teisėjui:

– Nejaugi neaišku? Dėl Kalno pamokslo, Jūsų kilnybe.

Taigi dar kartą: tegyvuoja mūsiškiai!

Esu iš menininkų šeimos. Štai, žiūrėkite, aš užsidirbu pragyvenimui iš menų. Ne todėl, kad maištavau. Veikiau galima sakyti, kad paveldėjau „Esso“ degalinę. Mat visi mano protėviai buvo menininkai, tad aš tik užsidirbu pragyvenimui kaip įprasta mūsų šeimoje.

Bet mano tėvas, tapytojas ir architektas, taip nukentėjo per Didžiąją depresiją, kad neįstengė užsidirbti duonos kąsniui. Todėl jis manė, kad man nereikėtų turėti ko nors bendra su menais. Jis leido man stoti į koledžą tik su sąlyga, kad studijuosiu ką nors rimta, praktiška.

Taigi Kornelio universitete studijavau chemiją, nes mano brolis buvo garsus chemikas. Kritikai mano, kad techninį išsilavinimą turintis žmogus, toks kaip aš, negali būti rimtas menininkas. Žinau, kad tradiciškai universitetų anglų kalbos fakultetai patys to nesuvokdami skiepija inžinerijos, fizikos ir chemijos fakultetų baimę. Mano galva, ši baimė persiduoda ir kritikams. Dauguma mūsų kritikų – anglų kalbos fakultetų absolventai. Jie labai įtariai žiūri į visus, besidominčius technika. Šiaip ar taip, nors universitete studijavau chemiją, aš vis dėstau anglų kalbos fakultetuose, tad įdiegiau į literatūrą mokslinį mąstymą. Už tai sulaukiau labai mažai dėkingumo.

Vadinamuoju mokslinės fantastikos rašytoju tapau, kai kažkas pareiškė, neva esu mokslinės fantastikos rašytojas. Nenorėjau būti prie tokių priskiriamas, todėl spėliojau, kuo nusižengiau, kad neįgysiu rimto rašytojo reputacijos. Nusprendžiau taip esant todėl, kad rašau apie techniką, o dauguma gerų Amerikos rašytojų nieko apie ją neišmano. Mane priskyrė prie mokslinės fantastikos rašytojų dėl tos paprastos priežasties, kad rašiau apie Šenektadžio miestą Niujorko valstijoje. Pirmoji mano knyga – „Pianola“ – buvo apie Šenektadį. Jame yra didelių gamyklų ir nieko daugiau. Aš ir mano bendradarbiai buvome inžinieriai, fizikai, chemikai ir matematikai. Ir kai rašiau apie „General Electric“ ir Šenektadį, kritikams, niekada nemačiusiems šio miesto, atrodė, kad parašiau fantaziją apie ateitį.

Manau, romanai, kuriuose nekalbama apie techniką, gyvenimą vaizduoja taip pat iškreiptai, kaip karalienės Viktorijos amžininkai gyvenimą, neužsimindami apie seksą.

1968-aisiais, kai parašiau „Skerdyklą Nr. 5“, pagaliau tiek suaugau, kad galėjau papasakoti apie Drezdeno bombardavimą. Tai buvo didžiausios skerdynės Europos istorijoje. Aišku, aš žinojau apie Aušvicą, bet skerdynės yra kitkas, tai, kas įvyksta staiga, – kai daugybė žmonių būna nužudomi per labai trumpą laiką. Drezdene 1945 metų vasario 13-ąją apie 135 000 žmonių žuvo nuo britų padegamųjų bombų per vieną naktį.

Tai buvo visiška nesąmonė, beprasmiškas niokojimas. Buvo sudegintas visas miestas, ir šitokį žvėriškumą parodė britai, ne mes. Jie naktį išsiuntė bombonešius. Šie atskrido ir naujoviškomis padegamosiomis bombomis padegė visą miestą. Taigi viską, kas susidėjo iš organinių medžiagų, išskyrus negausų manąjį karo belaisvių būrelį, prarijo liepsnos. Tai buvo karinis bandymas siekiant sužinoti, ar įmanoma nušluoti nuo žemės visą miestą mėtant ant jo padegamąsias bombas.

Mes, karo belaisviai, aišku, turėjome tvarkyti žuvusių vokiečių kūnus – traukėme juos iš rūsių, nes žmonės ten užtroško, ir krovėme milžinišką laužą deginti. Ir aš girdėjau, – nors pats to nemačiau, –

kad šio būdo buvo atsisakyta kaip per lėto, be to, mieste, žinoma, pasklido gana bjaurus dvokas. Tada buvo atsiųsti vyrukai su liepsnosvaidžiais.

Nežinau, kaip aš ir kiti karo belaisviai likome gyvi.

1968 metais buvau rašytojas. Ne itin skrupulingas: rašydavau bet ką, kad tik užsidirbčiau pinigų. Velniai rautų, juk aš viską mačiau, patyriau savo kailiu! Taigi parašysiu neskrupulingą knygą apie Drezdeną. Na, tokią, kad būtų galima ekranizuoti, o Dynas Martinas, Frankas Sinatra ir kiti vaidintų mus. Bandžiau rašyti, bet niekaip negalėjau tinkamai visko išdėstyti. Man išeidavo vien mėšlas.

Tada nuvažiavau pas savo draugą Bernį O'Harą – armijoje buvome bičiuliai. Mudu bandėme prisiminti juokingus dalykus iš to meto, kai buvome karo belaisviai Drezdene, kokiais kietuoliais dėdavomės kalbėdami ir panašiai – žodžiu, dalykus, iš kurių išeitų šaunus filmas apie karą. O jo žmona Merė O'Hara pasišiaušė.

– Jūs tada buvote dar visai vaikai, – tarė ji.

Tai pasakytina ir apie kareivius. Iš tikrųjų jie yra kūdikiai. Jie ne kino žvaigždės. Jie ne Djukas Veinas. Suvokus, kad čia ir glūdi esmė, pagaliau neliko kliūčių papasakoti tiesą. Mes tada buvome vaikai, tad „Skerdyklos Nr. 5" paantrašte tapo „Vaikų kryžiaus žygis".

Kodėl man prireikė dvidešimt trejų metų parašyti apie tai, ką patyriau Drezdene? Mes visi grįžome namo turėdami galvoje daugiau ar mažiau istorijų ir visi norėjome vienaip ar kitaip iš jų pasipelnyti. Iš tikrųjų Merės O'Haros žodžius reikėjo suprasti taip: „Kodėl tau nepapasakojus tiesos – melo apie tai jau užtenka?"

Po Pirmojo pasaulinio karo Ernestas Hemingvėjus parašė apsakymą „Kareivio namai“ apie tai, kad labai nemandagu iš karo grįžusio kareivio klausinėti, ką jis matė. Žinot, daugybė vyrų, tarp jų ir aš, užsičiaupdavome, kai koks civilis imdavo klausinėti apie mūšius, apie karą. Tai buvo madinga. Juk apie tai, ką išgyvenai kare, įspūdingiausiai papasakosi atsisakydamas pasakoti. Tada civiliams tenka įsivaizduoti visokius žygdarbius ir beprotišką narsą.

Bet, mano galva, Vietnamo karas atrišo rankas man ir kitiems rašytojams, nes parodė, kokie niekingi ir iš esmės kvaili mūsų vadovai ir mūsų akstinai. Galop mes galėjome prabilti apie blogus dalykus, kuriuos darėme blogiausiems žmonėms, kokius tik galima įsivaizduoti, – nacistams. O tai, ką mačiau, tai, ką galėjau aprašyti, rodė, koks šlykštus yra karas. Žinoma, tiesa gali būti labai galingas dalykas. Tu jos nesitiki.

Aišku, kita priežastis nekalbėti apie karą yra ta, kad jis neapsakomai baisus.

JUOKINGIAUSIAS ANEKDOTAS PASAULYJE: „ŠIĄNAKT SAPNAVAU, KAD VALGAU FLANELINIUS DRIBSNIUS, KAI PABUDAU, PASIGEDAU ANTKLODĖS!“

3

Kūrybinio rašymo pamoka.

Pirma taisyklė: nevartokite kabliataškių. Tai transvestitai-hermafroditai, nereiškiantys visiškai nieko. Jie tik rodo, kad studijavai universitete.

Suprantu, kai kurie jūsų nelabai numano, juokauju aš ar ne. Taigi nuo šiol jus įspėsiu, kada juokauju.

Pavyzdžiui: stok į Nacionalinę gvardiją arba karinių jūrų pėstininkų korpusą ir mokyk demokratijos. Juokauju.

Netrukus mus puls Al Kaedos teroristai. Mojuokit vėliavomis, jeigu jų turite, – atrodo, tai visados juos nubaido. Juokauju.

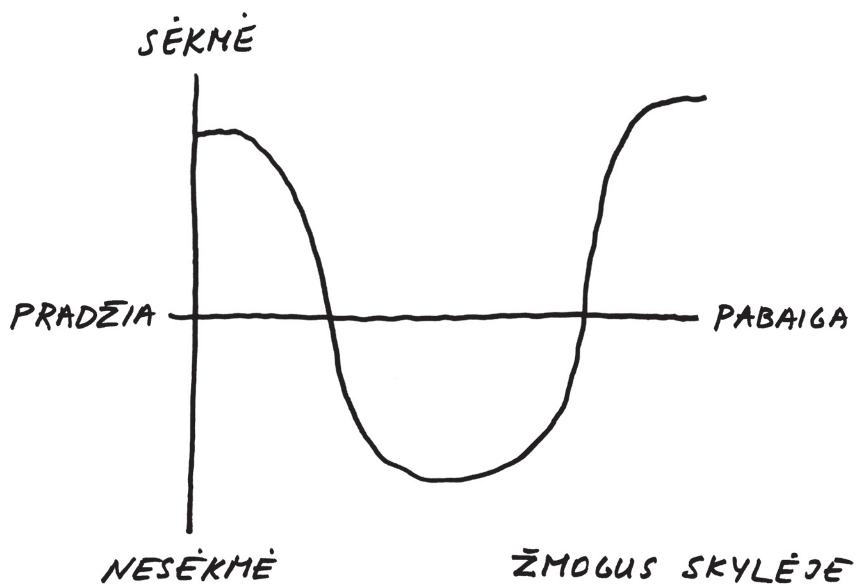
Jeigu nori rimtai įskaudinti tėvus ir neužtenka drąsos tapti gėjumi, gali bent jau tapti menininku. Nejuokauju. Menai – ne būdas užsidirbti pragyvenimui. Tai labai žmogiškas būdas padaryti gyvenimą labiau pakenčiamą. Rupūs miltai: jeigu esi koks nors menininkas, nesvarbu, geras ar prastas, tavo siela auga. Dainuok duše. Dainuok įsijungęs radiją. Pasakok istorijas. Parašyk eilėraštį, nors ir netikusį, draugui. Daryk viską kiek įmanydamas gerai. Tau bus be galo dosniai atlyginta. Tu būsi kažką sukūręs.

Noriu pasidalyti su jumis tuo, ko išmokau. Piešiu viską ant lentos sau už nugaros, kad jums būtų lengviau sekti mano mintį [brėžia lentoje vertikalią liniją]. Tai ašis S–N – Sėkmė–Nesėkmė. Apačioje – mirtis, baisus skurdas ir liga, viršuje – dideli turtai ir puiki sveikata. Vidutiniška jūsų būklė čia, per vidurį [rodo į linijos apačią, viršų, vidurį].

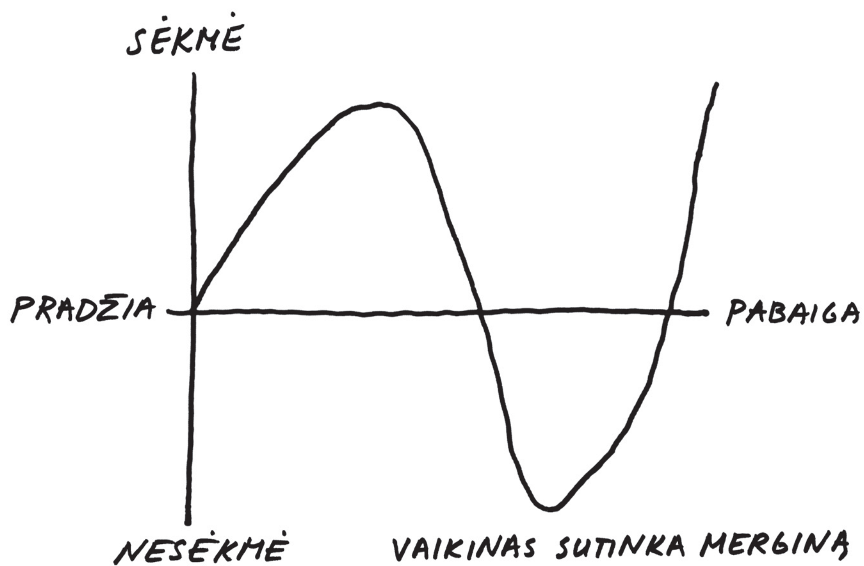
O čia – ašis Pr–Pb. Pr reiškia pradžią, Pb – pabaigą. Bet ne kiekviena istorija turi tokią labai paprastą, labai gražią formą, kurią net kompiuteris galėtų suprasti [brėžia horizontalią liniją nuo ašies S–N vidurio].

Dabar duosiu jums patarimą, naudingą rinkodaros požiūriu. Žmonės, išgalintys pirkti knygas, žurnalus ir eiti į kiną, nemėgsta klausytis apie vargšus ir ligonius, todėl savo pasakojimą pradėkite čia [rodo ašies S–N viršų]. Šią istoriją išvysite begalę kartų. Žmonėms ji nepaprastai patinka ir ji nesaugoma autorinių teisių. Istorija vadinasi „Žmogus skylėje“, bet ji nebūtinai turi būti apie žmogų ar skylę. Ji tokia: kažkas patenka į bėdą, bet iš jos išsikapsto [brėžia kreivę]. Neatsitiktinai linija baigiasi aukščiau, negu prasidėjo, – tai skaitytojams įkvepia viltį.

SĖKMĖ
PRADŽIA
PABAIGA
NESĖKMĖ
ŽMOGUS SKYLĖJE

Kita istorija vadinasi „Vaikinas susipažįsta su mergina“, bet ji nebūtinai turi būti apie tai, kaip vaikinas susipažįsta su mergina [pradeda brėžti kreivę]. Ji tokia: kažkas, paprastas žmogelis, dieną, niekuo neišsiskiriančią iš kitų, susipažįsta su neapsakomai nuostabiu žmogumi: „Vaje, kaip man šiandien pasisekė!“ [brėžia kreivę žemyn]. Paskui: „Velnias!“ [brėžia kreivę aukštyn]. Ir vėl džiaugiasi gyvenimu.

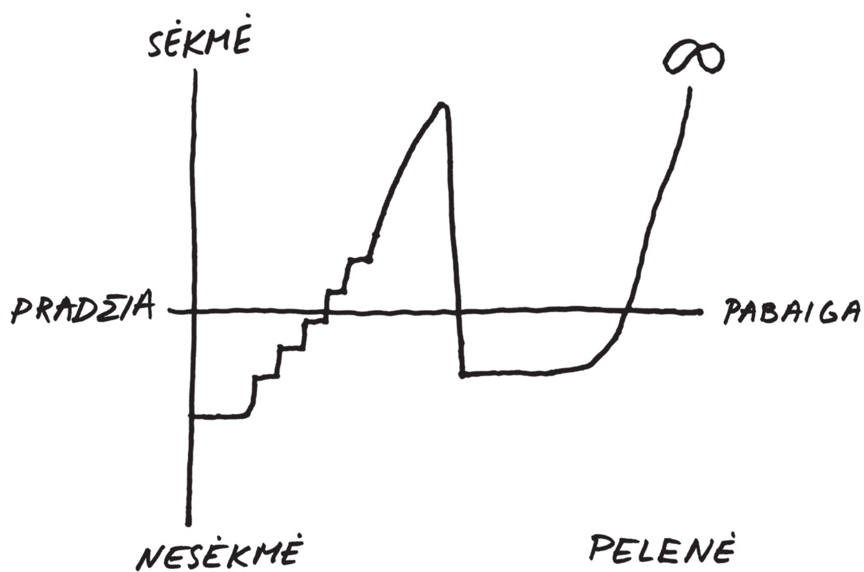
Tai štai: nenoriu jūsų gąsdinti, bet iš pradžių Kornelyje studijavau chemiją, o karui pasibaigus įstojau į Čikagos universitetą. Ten studijavau antropologiją ir galop gavau šios srities magistro laipsnį. Tame pačiame fakultete mokėsi Solas Belou, ir nei jis, nei aš nė karto nedalyvavome ekspedicijoje. Nors tikrai jas įsivaizduodavome. Pradėjau lankytis bibliotekoje, ieškojau pranešimų apie etnografus, misionierius ir tyrėjus – tuos imperialistus – norėdamas sužinoti, kokių pasakojimų jie pririnko iš primityvių tautų. Beje, padariau didelę klaidą, kad įgijau antropologijos mokslinį laipsnį, nes negaliu pakęsti primityvių žmonių – jie tokie kvaili. Šiaip ar taip, vieną po kito skaičiau tuos pasakojimus, surinktus iš primityvių tautų visame pasaulyje. Jie buvo mirtinai nuobodūs – kaip ši ašis Pr–Pb. Ką gi. Primityvūs žmonės su savo sumautomis istorijomis nusipelno pralaimėti. Jie išties atsilikę. Pažiūrėkit, kaip nuostabiai kyla ir leidžiasi mūsų istorijos. Viena iš populiariausių kada nors papasakotų istorijų prasideda čia [ima brėžti vertikalią ašį žemyn nuo Pr–Pb]. Kas šis taip baisiai nusiminęs žmogus? Tai – penkiolikos ar šešiolikos metų mergaitė. Jos motina mirė, tad argi jai gali būti linksma? O jos tėvas beveik tuoj pat vedė baisią žiežulą, turinčią dvi bjaurias dukras. Girdėjote šį pasakojimą?

SĖKMĖ
PRADŽIA
PABAIGA
NESĖKMĖ
VAIKINAS SUTINKA MERGINĄ

Rūmuose keliama puota. Mergaitė turi padėti dviem savo įseserėms ir savo šlykščiai pamotei išsiruošti, bet pati turi likti namie. Tai gal jai dabar dar liūdniau? Ne, tai mergaitei jau ir taip plyšo širdis – jai gana, kad mirė motina. Blogiau nė būti negali. Na, gerai, pamotė su dukromis išvažiuoja į puotą. Pasirodo mergaitės krikštamotė geroji fėja [brėžia vertikalią liniją aukštyn], duoda jai pėdkelnes, blakstienų tušo ir transporto priemonę į puotą nusigauti.

Kai mergaitė pasirodo rūmuose, ji tampa puotos gražuole [brėžia liniją į viršų]. Ji taip išsidažiusi, kad jos giminaičiai jos neatpažįsta. Tada laikrodis išmuša dvyliktą valandą ir, kaip buvo žadėta, iš jos vėl viską atima [brėžia liniją žemyn]. Neilgai trunka, kol laikrodis išmuša dvylika kartų, taigi jos padėtis vėl blogėja. Ar pablogėja iki buvusio lygio? Ne, velniai rautų. Kad ir kas vėliau atsitiktų, ji prisimins, kad buvo puotos gražuolė ir kaip ją pamilo princas. Taigi ji parstriksi namo, tik jau kur kas linksmesnė, paskui paaiškėja, kad kurpaitė jai tinka, ir ji tampa neapsakomai laiminga [brėžia liniją į viršų, paskui nupiešia begalybės ženklą].

Yra dar Franco Kafkos istorija [ima brėžti vertikalią liniją nuo apatinės ašies Pr–Pb dalies]. Jaunuolis – ganėtinai nemalonaus būdo ir ne itin išvaizdus. Jis turi vaidingų giminaičių ir išbandė daugybę darbų, bet nė viename neturėjo galimybių būti paaukštintas. Jis uždirba tiek mažai, kad negali nusivesti merginos į šokius ar aludėje išlenkti alaus bokalo su draugu. Vieną rytą jis pabunda, metas vėl eiti į darbą, bet jis pavirtęs tarakonu [brėžia liniją žemyn, paskui nupiešia begalybės ženklą]. Ši istorija pesimistinė.

SĖKMĖ
∞
PRADŽIA
PABAIGA
NESĖKMĖ
PELENĖ

Klausimas toks: ar ši mano sukurta sistema padeda mums įvertinti literatūros kūrinį? Gal tikro šedevro neįmanoma nukryžiuoti ant šitokios konstrukcijos kryžiaus? Kaip yra su „Hamletu“? Sakyčiau, tai ganėtinai geras kūrinys. Ar kas nors bandys tai užginčyti? Naujos linijos man nereikia braižyti, nes Hamleto padėtis tokia pat kaip Pelenės, tik lytys čia priešingos.

Ką tik mirė jo tėvas. Jis labai nusiminęs. O jo motina nieko nelaukusi ėmė ir ištekėjo už jo dėdės, tikrų tikriausio šunsnukio. Taigi Hamletas stumia dienas būdamas toks pat nusiminęs kaip Pelenė, bet tada prie jo prieina draugas Horacijus ir sako:

– Klausyk, Hamletai, ant pilies kuorų pasirodo tokia būtybė, man rodos, tau vertėtų su ja pasikalbėti. Tai tavo tėvas.

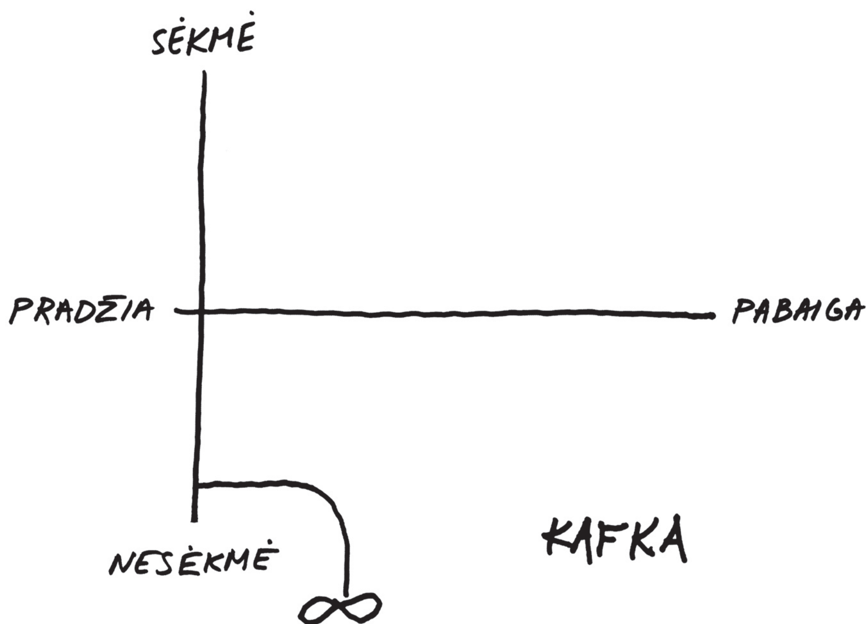
Taigi Hamletas užlipa ant kuorų ir kalbasi su ta, žinote, gana materialia šmėkla. O toji sako:

– Aš tavo tėvas, mane nužudė, turi už mane atkeršyti. Tas niekdarys – tavo dėdė.

Ir papasakoja, kaip buvo nužudytas.

Na, gera tai buvo naujiena ar bloga? Po šiai dienai mes nežinome, ar toji šmėkla iš tikro buvo Hamleto tėvas. Jei esate kvailioję su spiritistais, žinote, kad aplink sklando piktosios dvasios, linkusios prišnekėti jums velniaižin ko, ir kad nereikia jomis tikėti. Ponia Blavackaja, žinojusi apie dvasių pasaulį daugiau negu kas nors kitas, sakė, kad esi kvailys, jei rimtai žiūri į vaiduoklius, nes dažnas jų yra piktanoriškas. Daugelis jų – nužudyto žmogaus, savižudžio arba vienaip ar kitaip siaubingai apgauto nelaimėlio sielos, ir jos visos trokšta keršto.

Taigi mes nežinome, ar ta būtybė iš tiesų buvo Hamleto tėvas ir ar gera tai buvo naujiena, ar bloga. Hamletas irgi to nežino. Bet

SĖKMĖ
PRADŽIA
PABAIGA
NESĖKMĖ
∞
KAFKA

jis sako, girdi, ką gi, aš žinau, kaip viską galima patikrinti. Aš nusisamdysiu aktorius suvaidinti, kaip dėdė nužudė tėvą pagal šmėklos pasakojimą, surengsiu tokį spektaklį ir pažiūrėsiu, kaip dėdė reaguos. Taigi jis surengia vaidinimą. Deja, rezultatas nekoks. Dėdė neišsikrausto iš proto, neima miknoti: „Aš... aš... jūs mane demaskavote... aš kaltas, aš jį nužudžiau...“ Žodžiu, šnipštas. Naujiena nei gera, nei bloga. Po šios nesėkmės Hamletas kalbasi su motina. Tuomet sujuda portjeros. Hamletas pamano, kad čia slapukauja dėdė, tad taria: „Gerai, man įgriso būti tokiam velniškai neryžtingam“, ir rapyra perveria portjeras. Ir kas iš už jų iškrenta? Ogi tas pliurpa Polonijus, tas niektauza. Šekspyras žiūri į jį kaip į kvailį, kurio nė kiek negaila atsikratyti.

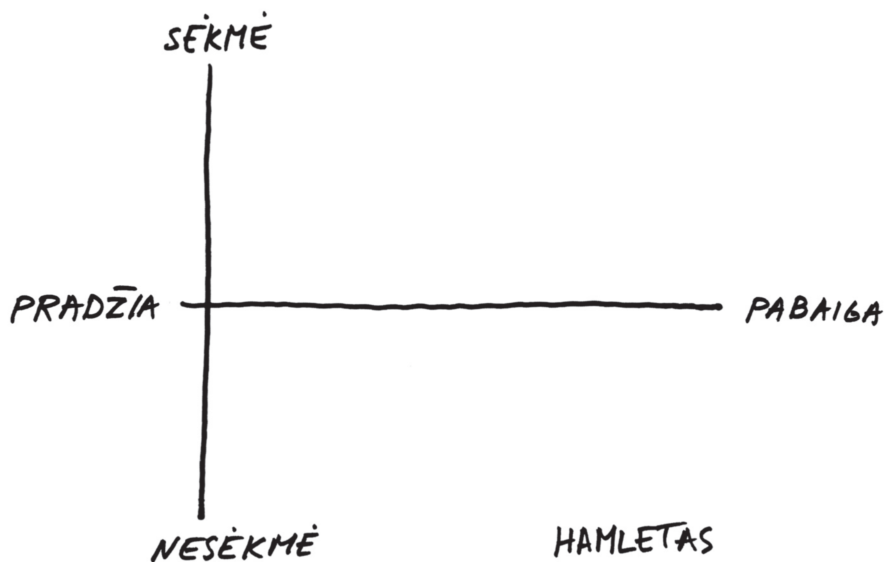
Buki tėvai mano, kad tėvai visuomet turi kartoti savo atžaloms Polonijaus patarimus, duotus vaikams, kai šie buvo beišeiną iš namų, nors tai kvailiausi, kokie tik gali būti, patarimai, o pačiam Šekspyrui jie atrodė juokingi.

„Nesiskolink pinigų ir neskolink kitiems.“ Bet kas gi yra gyvenimas, jei ne nuolatinis skolinimas ir skolinimasis, aš tau – tu man?

„O svarbiausia – būki ištikimas sau.“ Vadinasi, būk egoistas.

Naujiena nei gera, nei bloga. Hamleto nesuėmė. Juk jis princas. Jis gali nužudyti, ką tik nori. Taigi jis sau gyvuoja, kol galiausiai įsivelia į dvikovą ir žūva. Kur jis pateko – į dangų ar pragarą? Skirtumas nemenkas. Pelenė ar Kafkos tarakonas? Nemanau, kad Šekspyras labiau už mane tikėjo dangų ir pragarą. Taigi mes nežinome, gera tai naujiena ar bloga.

Aš ką tik jums įrodžiau, kad Šekspyras buvo toks pat prastas pasakotojas kaip bet kuris arapahų genties indėnas.

SĖKMĖ
PRADŽIA
PABAIGA
NESĖKMĖ
HAMLETAS

Bet dėl vienos priežasties mes pripažįstame, kad „Hamletas“ yra šedevras: Šekspyras papasakojo mums tiesą, o žmonės taip retai sako mums tiesą šiuose pakilimuose ir nuolydžiuose [rodo į lentą]. Iš tikrųjų mes taip mažai žinome apie gyvenimą, kad nelabai suprantame, kokia naujiena gera, o kokia – bloga.

Ir jeigu aš mirsiu – neduok, Dieve, – norėčiau patekti į dangų ir paklausti ko nors iš tenykščių šulų:

– Ei, kokios buvo geros naujienos, o kokios – blogos?

NEŽINAU, KAIP JŪS,
BET AŠ IŠPAŽĮSTU
DEZORGANIZUOTĄ TIKĖJIMĄ,
AŠ PRIKLAUSAU NEŠVENTAM
MEDALIUI. MES SAVE
VADINAME „MŪSŲ AMŽINOS
NUOSTABOS DIEVO MOTINA".

4

Pasakysiu jums naujieną.

Ne, aš neiškėliau savo kandidatūros į prezidentus, nors žinau, kad sakinys bus nepilnas, jei jame nebus veiksnio ar tarinio.

Be to, neprisipažinsiu, kad miegu su nepilnamečiais. Užtat pasakysiu štai ką: mano žmona gerokai senesnė už visus, su kuriais kada nors esu miegojęs.

O naujiena tokia: aš paduosiu į teismą „Braun & Viljamson“ tabako bendrovę, gaminančią cigaretes „Pall Mall“ ir pareikalausiu iš jos milijono žalių! Nuo tada, kai man buvo vos dvylika, aš vieną po kitos rūkiau vien tik „Pall Mall“ be filtro. Ir jau daugybę metų kuo atviriausiai, ant pakuotės, „Braun & Viljamson“ bendrovė grasina mane nužudyti.

Bet man dabar aštuoniasdešimt dveji. Labai ačiū, šunsnukiai prakeikti. Mažiausiai norėjau būti gyvas, kai trys galingiausi žmonės visoje planetoje turės Bušo, Diko ir Kolono vardus.

Mūsų vyriausybė kariauja su narkotikais. Tai tikrai kur kas geriau, negu gyvenimas be jokių narkotikų. Taip žmonės kalbėdavo apie „sausąjį įstatymą“. Ar galite įsivaizduoti, kad nuo 1919 iki 1933 metų JAV įstatymai griežčiausiai draudė gaminti ir gabenti

alkoholinius gėrimus bei jais prekiauti. Indianos laikraščio žurnalistas Kenas Habardas sakė: „Sausasis įstatymas“ vis geriau negu gyvenimas be jokio alkoholio.“

Bet supraskit štai ką: dvi žalingiausios medžiagos, kuriomis labiausiai piktnaudžiaujama ir kurioms įgyjama didžiausia priklausomybė, yra visiškai legalios.

Viena, be abejo, yra etilo alkoholis. Ir toks didis žmogus kaip prezidentas Džordžas Bušas pats prisipažįsta, kad nuo šešiolikos iki keturiasdešimties metų didesnę laiko dalį būdavo prisišniojęs arba nusitašęs, arba girtas kaip dūmas. Pasak jo, kai sukako keturiasdešimt vieni, jam pasirodė Jėzus ir privertė mesti girtauti, atsisakyti velnio lašų.

Kai kuriems girtuokliams vaidenasi rožiniai drambliai.

O dėl mano patirties piktnaudžiaujant žalingomis medžiagomis – bijojau heroino, kokaino, LSD ir panašių medžiagų. Baiminausi, kad nuo jų gali pasimaišyti protas. Marihuanos suktinukę kartą vis dėlto sutraukiau su Džeriu Garsija ir jo grupe „Grateful Dead“ vien tam, kad būtų smagiau bendrauti. Jokio poveikio nepajutau, tad daugiau niekada to nedariau. Dievo ar dar ko valia nesu alkoholikas daugiausia dėl savo genų. Retkarčiais išgeriu taurelę ar dvi, šįvakar irgi išlenksiu. Bet dvi – man riba. Dėl to bėdų neturiu.

Žinoma, garsėju kaip baisus mėgėjas rūkyti. Vis viliuosi, kad cigaretės mane pribaigs. Vienam gale – ugnelė, kitam – kvailelis.

Bet pasakysiu jums viena: kartą pagavau tokį kaifą, kad kitas tokio nepajunta nė po kreko porcijos. Tai buvo, kai pirmą kar-

tą gavau vairuotojo pažymėjimą – saugokis, pasauli, atvažiuoja Kurtas Vonegutas!

Tais laikais mano automobilis, kiek prisimenu, studebeikeris, buvo varomas kaip beveik visos transporto priemonės ir kiti mechanizmai šiandien, taip pat kaip kūrenamos elektrinės ir lydyklos. Tam naudojamas žalingiausias narkotikas, kuriuo labiausiai piktnaudžiaujama ir kuriam įgyjama didžiausia priklausomybė – organinis kuras.

Kai čia atsiradote, net kai aš čia atsiradau, industrializuotas pasaulis jau buvo beviltiškai priklausomas nuo organinio kuro, ir labai greitai jo visai neliks. Prasidės „lomkės“.

Ar galiu jums pasakyti tiesą? Turiu galvoje šį tą, apie ką nepraneša televizijos naujienos. Mano manymu, tiesa štai kokia: mes visi esame priklausomybe nuo organinio kuro sergantys narkomanai, beviltiškai bandantys išsiginti šio fakto. O mūsų vadovai, kaip ir daugybė narkomanų, kurių netrukus laukia „lomkės“, daro smurtinius nusikaltimus, kad gautų šio tiek mažai likusio narkotiko, nuo kurio mes priklausomi.

Nuo ko prasidėjo šis galas? Kai kas gal pasakys, nuo Adomo, Ievos ir nuo Pažinimo obels vaisiaus – tai buvo akivaizdus medžioklės spąstais atvejis. Aš sakau, kad nuo Prometėjo, vieno iš titanų, dievų sūnaus, graikų mite pavogusio ugnį iš Dzeuso ir atidavusio ją žmonėms. Dievai taip įtūžo, kad Prometėją prikaustė prie uolos nuogą. Jo nugara buvo neapsaugota, tad ereliai lesė jo kepenis. Ne veltui žmonės sako: „Rykštė vaiką taiso."

Dabar akivaizdu, kad dievai buvo teisūs, kai šitaip pasielgė. Artimi mūsų pusbroliai gorilos, orangutangai, šimpanzės ir gibonai visą tą laiką kuo puikiausiai vertėsi misdami vien žaliomis augalinės kilmės medžiagomis. O mes ne tik gaminame karštus valgius, bet per mažiau nei du šimtus metų baigiame sunaikinti šią kadaise tokią malonią planetą, atlikusią gyvybės palaikymo sistemos paskirtį, daugiausia per savo termodinaminį šėlsmą su organiniu kuru.

Anglas Maiklas Faradėjus pirmąjį elektros generatorių sumeistravo vos prieš šimtą septyniasdešimt dvejus metus.

Vokietis Karlas Bencas pirmąjį automobilį, varomą vidaus degimo variklio, sukonstravo vos prieš šimtą devyniolika metų.

Pirmasis naftos gręžinys JAV, šiandien – sausa skylė, – Edvino L. Dreiko buvo išgręžtas Titusvilyje, Pensilvanijoje, vos prieš šimtą keturiasdešimt penkerius metus.

Žinoma, amerikiečiai broliai Raitai pirmą lėktuvą pagamino ir juo paskrido vos prieš šimtą ir vienus metus. Jis buvo varomas benzinu.

Norit pasikalbėti apie nenumaldomą šėlsmą?

Tai mina, sprogstanti, kai palieti kokį iš pažiūros nekaltą žaisliuką.

Ak, tas taip lengvai padegamas organinis kuras! Šiuo metu mes sprogdiname bemaž paskutinius jo burbuliukus, lašelius ir gabalėlius. Netrukus užges visos šviesos. Nebebus elektros. Sustos visų rūšių transporto priemonės, o Žemės planeta pasidengs griaučių ir niekam nebereikalingų mechanizmų pluta.

Ir niekas ničnieko negali pakeisti. Žaidimas per daug seniai prasidėjęs.

Nenoriu sugadinti vakarėlio dalyviams nuotaikos, bet tiesa tokia: mes iššvaistėme savo planetos išteklius, tarp jų orą ir vandenį, tarsi rytojaus neturėtų būti. Todėl jo ir nesulauksime.

Ką gi, vienuoliktokų vakarėlis mokslo metų pabaigos proga neįvyks, bet ne tai svarbiausia.

EVOLIUCIJA NEPAPRASTAI KŪRYBINGA. ŠTAI KODĖL TURIME ŽIRAFŲ.

5

Gerai, truputį pasilinksminkime. Pakalbėkime apie seksą. Pakalbėkime apie moteris. Froidas sakė nežinantis, ko reikia moterims. Aš žinau, ko reikia moterims: daugybės žmonių, su kuriais galėtų šnekėtis. Apie ką jos nori šnekėtis? Apie viską.

Ko reikia vyrams? Jiems reikia daugybės bičiulių ir jie nori, kad žmonės ant jų labai nepyktų.

Kodėl šiais laikais tiek daug žmonių skiriasi? Todėl, kad daugumos mūsų šeimos nebe tokios gausios kaip kadaise, kai kartu gyvendavo ne tik sutuoktiniai su vaikais, bet ir seneliai ar net pusbroliai. Anksčiau, kai vyras ir moteris susituokdavo, nuotaka galėdavo šnekėtis apie viską su kur kas daugiau žmonių. Jaunikis turėdavo kur kas daugiau bičiulių, kuriems galėdavo pasakoti savo kvailus anekdotus.

Viena kita amerikiečių šeima vis dar gausi, bet tokių labai reta. Navahų genties indėnai. Kenedžiai.

Bet dauguma mūsų, jei šiais laikais susituokiame, turime tik po sutuoktinį. Vyras įsigyja dar vieną draugelį, bet tai – moteris. Moteris gauna dar vieną žmogų, su kuriuo gali šnekėtis apie viską, bet tai – vyras.

Kai sutuoktiniai šiais laikais susirieja, jiems gali pasirodyti, kad jie nesutaria dėl pinigų, viršenybės, sekso arba dėl vaikų auklėjimo ar dar ko. Iš tikrųjų jie vienas kitam, patys to nesuvokdami, sako: „Tavęs man per maža!“

Vyras, žmona ir keletas vaikų – ne šeima. Tai siaubingai pažeidžiamas išgyvenimo darinys.

Kažkada Nigerijoje susipažinau su vyru iš ibų tautos. Jis turėjo šešis šimtus giminaičių ir visus gerai pažinojo. Jo žmona ką tik buvo pagimdžiusi kūdikį – kiekvienoje šeimoje tai gera naujiena.

Sutuoktiniai rengėsi kartu su naujagimiu aplankyti visus jo giminaičius, visų amžių, dydžių ir formų. Mažylis net susitiks su kitais kūdikiais, neką didesniais už jį pusbroliais ir pusseserėmis. Kiekvienas pakankamai didelis ir tvirtai stovintis ant kojų ims jį į rankas, glėbesčiuos, burblens jį mėgdžiodamas ir aiškins jam, koks jis gražus.

Argi nenorėtumėt būti to kūdikio vietoje?

Aš tikrai norėčiau pamoti stebuklinga lazdele ir duoti kiekvienam jūsų tokią didžiąją šeimą – paversti jus ibumi, navahu ar Kenedžiu.

O dabar paimkite Džordžą ir Laurą Bušus, įsivaizduojančius, kad jie – šauni, tvarkinga pora. Juos supa milžiniška didžioji šeima, kokią mums visiems reikėtų turėti. Turiu galvoje teisėjus, senatorius, laikraščių redaktorius, juristus ir bankininkus. Jie ne vieni. Jie taip patogiai jaučiasi, be kita ko, todėl, kad yra didžiosios šeimos nariai. Ir aš tikrai tikiuosi, kad ilgainiui Amerika ras būdą parūpinti visiems mūsų piliečiams po didžiąją šeimą – didelį būrį žmonių, į kuriuos jie galėtų kreiptis pagalbos.

Esu vokiečių kilmės amerikietis, grynas, mat mano proseniai vis dar buvo endogamiški ir tuokdavosi tik su tokiais pat kaip jie. Kai 1945 metais pasipiršau anglų kilmės amerikietei Džeinei Merei Koks, vienas jos dėdė paklausė, ar ji tikrai „nori susidėti su visais tais vokiečiais“. Taip, net šiandien Amerikoje tarp ateivių iš Vokietijos ir Anglijos driekiasi savotiškas Šv. Andrejaus tektoninis lūžis. Tiesa, jis tolydžio darosi vis mažiau pastebimas.

Gal pamanėte, kad taip atsitiko dėl Pirmojo pasaulinio karo, per kurį anglai ir amerikiečiai kovėsi su vokiečiais? Tada išties atsivėrė praraja, plati ir gili nelyginant pragaro nasrai, nors nė vienas vokiečių kilmės amerikietis neišdavė savo naujos tėvynės. Iš tikrųjų pirmąkart plyšys atsirado dar maždaug Pilietinio karo metais, kai visi emigravę mano protėviai atkako čionai ir apsistojo Indianapolyje. Vienas jų mūšyje net liko be kojos ir grįžo į Vokietiją, bet kiti pasiliko ir klestėjo lyg patrakę.

Jie atvyko tuo metu, kai anglakalbės valdančiosios klasės, kaip ir mūsų šiandieniniai poliglotiški oligarchai, pageidavo pigiausių ir nuolankiausių darbininkų, kokių tik galėjo rasti visame plačiajame pasaulyje. Reikalavimai tiems žmonėms nuo

tada nepakito. Juos 1883 metais išvardijo Ema Lazarus: „pavargę“, „neturtingi“, „sužvarbę“, „nelaimingi“, „benamiai“ ir „blaškomi audrų“. O tokius žmones tuo metu tekdavo įsivežti. Ne taip kaip šiandien, darbo negalėjai nusiųsti jiems ten, kur jie jautėsi tokie nelaimingi. Todėl jie dešimtimis tūkstančių kaip tik įmanydami plūdo čia.

Bet šios plūstančios vargo bangos atnešė ir tai, kas vėliau anglakalbiams pasirodys Trojos arkliu, į kurį buvo prisigrūdę išsilavinusių, įmitusių, pasiturinčių vokiečių verslininkų su šeimomis, ir jie turėjo pinigų investuoti. Vienas toks protėvis iš motinos pusės tapo aludariu Indianapolyje. Bet alaus daryklos jis nepasistatydino – ją nusipirko! Štai jums pirmasis kolonistas! Be to, tie žmonės nebuvo dalyvavę jokiuose genociduose ir etniniuose valymuose, todėl jiems šis žemynas atrodė žmogaus nepaliestas.

Ir tie niekuo neprasikaltę žmonės, kalbėdavę angliškai darbe, bet vokiškai – namie, ne tik sukūrė sėkmingų verslų, įspūdingiausių Indianapolyje, Milvokyje, Čikagoje ir Cincinatyje, bet ir pristeigė bankų, koncertų ir sporto salių, klubų ir restoranų, pristatė prašmatnių namų ir vasarnamių. Taigi anglakalbiams neliko nieko kita, kaip susimąstyti – turiu pasakyti, visai pagrįstai:

– Po velnių – kieno ši šalis?!

ESAME ČIA, ŽEMĖJE,
TAM, KAD BIMBINĖTUME.
NETIKĖKITE, JEI KAS
TVIRTINS JUMS KITKĄ.

6

Kai kas vadino mane luditu. Man tai patinka.

Ar žinote, kas yra luditas? Žmogus, nekenčiantis naujoviškų įtaisų. Nedas Ludas buvo Anglijos tekstilės fabriko darbininkas. Maždaug devyniolikto amžiaus pradžioje jis sudaužė daugybę naujoviškų įtaisų – mechaninių audimo staklių, per kurias jis praras darbą, per kurias, nors turėjo tam tikrų gebėjimų, nepajėgs išmaitinti, aprengti ir aprūpinti pastoge šeimos. 1813 metais Britanijos valdžia pakorė septyniolika vyrų už „mašinų laužymą“ – taip buvo vadinamas šis mirties bausme baudžiamas nusikaltimas.

Šiandien mes turime tokių mechanizmų kaip branduoliniai povandeniniai laivai, ginkluoti raketomis „Poseidon“ su vandenilinėmis bombomis kovinėse galvutėse. Be to, turime tokių įtaisų kaip kompiuteriai, kurie jus apgaudinėja, kad netobulėtumėte. Bilas Geitsas sako: „Palaukit – dar pamatysit, kuo gali tapti jūsų kompiuteris.“ Bet kažkuo tapti turite jūs, o ne tas prakeiktas kvailas kompiuteris. Kuo galite tapti – tai stebuklas, kuriuo būti gimėte dirbdamas tai, ką dirbate.

Pažanga išlupo iš manęs šaudyklę. Ji atėmė iš manęs tai, kas prieš du šimtus metų Nedui Ludui tikriausiai buvo rankinės

audimo staklės. Turiu galvoje rašomąją mašinėlę. Tokio dalyko nebėra. Beje, „Heklberio Fino nuotykiai“ buvo pirmas istorijoje mašinėle parašytas romanas.

Nelabai senais laikais aš spausdindavau mašinėle. Parašęs kokius dvidešimt puslapių, pataisydavau pieštuku. Tada skambindavau Karolei Atkins, mašininkei. Galit įsivaizduoti? Ji gyveno Vudstoke, Niujorko valstijoje. Žinote, kad to miestelio vardu pavadintas seksu ir narkotikais pagarsėjęs praėjusio amžiaus septinto dešimtmečio renginys (iš tikrųjų jis įvyko gretimame Betelio miestelyje, tad tie, kurie sako jį prisimenantys, jame nedalyvavo). Taigi skambindavau Karolei ir sakydavau:

– Sveika, Karole. Kaip laikaisi? Kaip tavo nugara? Ar atskrenda mėlynieji strazdai?

Mudu paplepėdavome – labai mėgstu šnekėtis su žmonėmis.

Juodu su vyru vis stengėsi prisivilioti mėlynuosius strazdus. Jeigu jūs irgi tai bandėte, žinote, kad inkilas jiems keliamas mažiau nei per metrą nuo žemės ir paprastai tvirtinamas prie jūsų teritoriją juosiančios tvoros. Neįsivaizduoju, kaip dar galėjo likti šių paukščių. Na, bet Karolei ir jos vyrui nesisekė, man savo vasarnamyje taip pat. Šiaip ar taip, mes plepame, o galop aš sakau:

– Žinai, aš parašiau keletą puslapių. Tu vis dar spausdini mašinėle?

Ji, aišku, vis dar spausdina. Ir aš žinau, kad rankraštis atrodys labai tvarkingai, lyg spausdintas kompiuteriu. Tada aš sakau:

– Tikiuosi, tekstas nepasimes pašte.

O ji atsako:

– Pašte niekas niekada nepasimeta.

Tiesą sakant, pats tuo įsitikinau. Niekados nesu nieko praradęs. Taigi Karolė dabar yra Nedas Ludas. Jos rašymas mašinėle nieko nevertas.

Šiaip ar taip, aš imu savo lapus ir susegu tuo daikčiuku, pagamintu iš plieno, vadinamu sąvaržėle. Prieš tai, žinoma, lapus rūpestingai sunumeruoju. Lipu į apačią norėdamas išeiti iš namų. Praeinu pro žmoną Džilę Kremenc – tuomet ji buvo velniškai pasinešusi prie visokių technikos naujovių, o dabar pasinešusi net labiau.

– Kur išeini? – sušunka ji.

Vaikystėje ji labiausiai mėgdavo skaityti pasakojimus apie mergaitę detektyvę Nensę Dru. Taigi ji negali nepaklausti: „Kur išeini?“

O aš atsakau:

– Einu nusipirkti voko.

Tada ji sako:

– Nesi vargšas. Kodėl tau nenusipirkus tūkstančio vokų? Tau atveš juos į namus, galėsi pasidėti į spintą.

O aš sakau:

– Tylėk!

Nulipu laiptais – gyvenu Niujorko 48-ojoje gatvėje, tarp Antrojo ir Trečiojo prospekto – ir einu į krautuvėlę kitapus gatvės, ji prekiauja žurnalais, loterijos bilietais ir rašymo popieriumi. Puikiai žinau jų prekių asortimentą, tad visada perku ten storą gelsvą voką. Susidaro įspūdis, kad tas, kas gamino voką, žinojo, kokio dydžio popierių aš naudoju. Stojuosi į eilę, nes žmonės nori nusipirkti loterijos bilietų, ledinukų ir panašiai. Šnekučiuojuosi su jais. Sakau: „Ar pažįstate žmogų, kuris kada nors būtų laimėjęs loterijoje?“ ir „Kas atsitiko jūsų kojai?“

Galop atsiduriu pirmas eilėje. Krautuvėlės savininkai – indai. Moters už prekystalio tarpuakyje spindi brangakmenis. Argi vien dėl to nevertėjo čia ateiti?

– Ar pastaruoju metu kas nors laimėjo stambią sumą loterijoje? – klausiu jos. Paskui sumoku už voką. Imu savo rankraštį ir dedu jį į vidų. Vokas su dviem metalinėmis šakutėmis perkišti per skylutę atlanke. Nemačiusiems tokio voko pasakysiu, kad vokas uždaromas dviem būdais. Aš naudoju abu. Pirma palaižau augalinius klijus – tai savotiškai seksualu. Tada prakišu pro skylutę tą mažą, ploną metalinį šiktuką – taip ir nesužinojau, kaip jis vadinamas. Tada užklijuoju atlanką.

Tuomet einu į paštą. Jis už vieno kvartalo, ties 47-osios gatvės ir Antrojo prospekto sankryža. Visai netoli – Jungtinių Tautų būstinė, tad visada čia pamatau tų juokingos išvaizdos žmonių iš viso pasaulio. Įeinu į paštą ir vėl stoju į eilę. Aš slapta įsimylėjęs moterį už prekystalio. Ji to nežino. Mano žmona žino. Bet aš nesiimsiu jokių žygių. Moteris labai miela. Nesu jos matęs žemiau juosmens, nes ji visuomet sėdi už prekystalio. Bet ji kasdien padaro ką nors su savo išvaizda nuo juosmens, kad pataisytų mums nuotaiką. Kartais ji smulkiai sugarbanoja plaukus. Kitąsyk ji visiškai juos ištiesina. Vieną dieną ji buvo išsidažiusi lūpas juodai. Visa tai be galo jaudina. Ji tokia dosni: šitaip daro vien tam, kad pataisytų nuotaiką mums, žmonėms iš viso pasaulio.

Taigi laukdamas eilėje netyliu:

– Ei, kokia kalba jūs šnekėjotės? Urdu?

Pasiplepu maloniai. Kartais ne. Būna, sakau:

– Jeigu jums čia nepatinka, kodėl nesinešdinat atgal į savo pasipūtusią diktatoriaus valdomą šalelę, iš kurios atsidanginot?

Vieną kartą stovinčiam eilėje man iškraustė kišenę, tad teko susitikti su faru ir papasakoti, kas nutiko. Šiaip ar taip, galiausiai priėjau eilės pradžią. Neišsiduodu tai moteriai, kad ją myliu, – nutaisau kuo abejingiausią veidą. Jis toks šaltas, kad jai gali pasirodyti, jog žiūri į melioną, bet mano širdis daužosi kaip pašėlusi. Duodu jai voką, jinai jį pasveria, nes noriu priklijuoti reikiamą pašto ženklų skaičių, kad ji paskui patvirtintų spaudais. Jeigu ji sako, kad ženklų tiek, kiek reikia, ir juos antspauduoja, viskas gerai. Laiško man nebegrąžina. Taigi ant voko su reikiamais ženklais užrašau Karolės adresą Vudstoke.

Tada einu į lauką, ten yra pašto dėželė. Sušeriu lapus milžiniškai mėlynai varlei kvarkuolei. Ji man sako: „Kvar."

Ir einu namo. Laiką praleidau velniškai smagiai.

Elektroninės bendruomenės nieko nesukuria. Galų gale lieki tuščiomis rankomis. Mes esame šokantys gyvūnai. Kaip gražu atsikelti, išeiti iš namų ir ką nors padaryti. Esame čia, žemėje, tam, kad bimbinėtume. Netikėkite, jei kas tvirtins jums kitką.

MANOT, ARABAI BUKI?
JIE DAVĖ MUMS SKAIČIUS.
PAMĖGINKIT PADALYTI VIENĄ
ILGĄ SKAIČIŲ IŠ KITO
NAUDODAMI ROMĖNIŠKUOSIUS
SKAITMENIS.

7

2004 metų lapkričio 11-ąją man suėjo aštuoniasdešimt dveji. Koks jausmas, kai sulauki senatvės? Aš visiškai nebesugebu pastatyti automobilio tarp dviejų jau stovinčių, todėl prašau nežiūrėti, kai bandau tai padaryti. O sunkio jėga tapo kur kas mažiau man draugiška ir sunkiau valdoma negu kadaise.

Pamatysite: kai sulauksite mano amžiaus – jei sulauksite mano amžiaus – ir būsite pratęsę giminę, imsite klausinėti savo jau pusamžių vaikų: „Kokia yra gyvenimo prasmė?“ Aš turiu septynis vaikus, trys iš jų – našlaičiais likę sūnėnai.

Savo svarbų klausimą apie gyvenimą uždaviau sūnui pediatrui. Štai ką savo sukriošusiam senutėliui tėčiui atsakė daktaras Vonegutas: „Tėve, mes esame čia, kad padėtume vienas kitam ištverti šį reikalą – nežinau, kaip jį pavadinti.“

Kad ir kokie korumpuoti, godūs ir beširdžiai taptų mūsų vadovai, korporacijos, žiniasklaida, religinės ir labdaros institucijos, muzika vis tiek liks nuostabi.

Jeigu, gink Dieve, aš kada nors mirčiau, tegul ant mano antkapio užrašo:

JAM UŽTEKO VIENINTELIO DIEVO
EGZISTAVIMO ĮRODYMO –
MUZIKOS

Per mūsų katastrofiškai idiotišką karą Vietname muzika be perstojo gerėjo. Beje, tą karą mes pralaimėjome. Indokinijoje tvarką pavyko atkurti tik tada, kai jos gyventojai mus iš ten išspyrė.

Tas karas tik pavertė milijonierius milijardieriais. Šiandieninis karas milijardierius verčia trilijonieriais. Štai ką aš vadinu pažanga.

Kodėl gyventojai šalių, į kurias mes įsiveržiame, negali kovoti kaip kilmingi ponai ir ponios: uniformuoti, su tankais ir koviniais sraigtasparniais?

Grįžkime prie muzikos. Jos nuopelnas tas, kad beveik visiems padaro gyvenimą mielesnį, negu jis būtų be jos. Nors esu pacifistas, net kariniai orkestrai visada pataiso mano nuotaiką. Be to, man labai patinka Štrausas, Mocartas ir panašiai. Tačiau neįkainojama dovana, kurią visam pasauliui davė iš Afrikos kilę amerikiečiai, kai dar kentė vergiją, buvo tokia didžiulė, kad dabar ji bene vienintelė priežastis, dėl kurios dažnas užsienietis vis dar šiek tiek mus pakenčia. Šis vaistas nuo visą pasaulį apėmusios depresijos epidemijos – tai dovana, vadinama bliuzu. Iš jo kilo visa šiandieninė popmuzika: džiazas, svingas, bibopas, Elvis Preslis, bitlai, rolingai, rokenrolas, hiphopas ir taip toliau, ir panašiai.

Ar tikrai dovana pasauliui? Vieną geriausių ritmenbliuzo grupių, kurią kada nors girdėjau, buvo trys vaikinai ir mergina iš Suomijos, groję viename Krokuvos klube Lenkijoje.

Puikus rašytojas Albertas Marėjus, be kita ko, džiazo istorikas ir mano draugas, sakė, kad vergijos – siaubo, nuo kurio mes niekados iki galo neatitoksime, – metais savižudybių tarp darbdavių įvykdavo kur kas dažniau negu tarp vergų.

Marėjaus nuomone, taip buvo todėl, kad vergai, skirtingai negu jų baltaodžiai šeimininkai, mokėjo įveikti depresiją: jie galėjo įvaryti senę Savižudybę į kampą grodami ir dainuodami bliuzus. Jis teigia dar kai ką, ir man tai atrodo įtikima. Pasak jo, bliuzas neišvys depresijos iš namų, bet gali įspiesti ją į kampą kiekvieno kambario, kuriame grojamas. Prašau to nepamiršti.

Užsieniečiai myli mus dėl mūsų džiazo. O mūsų nekenčia ne už deklaruojamą laisvę ir teisingumą visiems. Dabar jie nekenčia mūsų už pasipūtimą.

Kai Indianapolyje lankiau Džeimso Vitkombo Railio pradžios mokyklą Nr. 43, mes piešdavome ateities namus, ateities laivus, ateities lėktuvus ir kurdavome visokias ateities svajones. Žinoma, tuo metu viskas sustojo. Prasidėjo Didžioji depresija, užsidarė fabrikai, stebuklingu žodžiu tapo „Gerovė“. Kada nors ateis Gerovė. Mes jai rengėmės. Mes svajojome apie visokius namus, kuriuose turėtų gyventi žmonės – apie idealius būstus, apie idealias transporto priemones.

Šiandien iš esmės nauja yra tai, kad mano duktė Lilė, ką tik atšventusi dvidešimt pirmą gimtadienį, kaip ir jūsų vaikai, kaip ir Džordžas Bušas, pats dar vaikas, kaip Sadamas Huseinas ir dar daug kas, mato esą paveldėję pribloškiamai neseną žmonių vergijos istoriją, AIDS pandemiją ir branduolinius povandeninius laivus, snūduriuojančius fiordų dugne prie Islandijos ar kur kitur. Jų įgulos pasirengusios raketomis ir kovinėmis galvutėmis su vandenilinėmis bombomis akies mirksniu paversti daugybę vyrų, moterų ir vaikų radioaktyviaisiais suodžiais ir kaulamilčiais. Mūsų vaikai paveldėjo technologijas, kurių šalutiniai produktai ir karo, ir taikos metu sparčiai naikina visą planetą – visų rūšių gyviems organizmams kvėpuoti ir gerti tinkamą sistemą.

Kiekvienas, studijavęs gamtos ar tiksliuosius mokslus ir pasikalbantis su mokslininkais, žino, kad šiuo metu mums gresia siaubingas pavojus. Žmonės, gyvenę anksčiau ir gyvenantys dabar, subjaurojo visą Žemę.

Svarbiausia tiesa, kurią dabar turiu pripažinti (dėl jos aš tikriausiai nebesugebėsiu juokauti iki savo dienų galo), yra ta, kad, mano manymu, žmonėms nusispjauti, išliks planeta ar ne. Man atrodo, visi gyvena kaip Anoniminių alkoholikų draugijos nariai – šia diena. Dievas duos dar kelias dienas – ir gana. Labai mažai mano pažįstamų žmonių svajoja apie pasaulį savo vaikaičiams.

Prieš daugel metų buvau toks naivus, kad vis dar maniau, jog Amerika gali tapti tokia humaniška ir išmintinga, apie kokią svajojo tiek daug mano kartos žmonių. Apie tokią Ameriką svajojome per Didžiąją depresiją, kai nebuvo darbo. Mes kovėmės ir dažnai žūdavome dėl tos svajonės per Antrąjį pasaulinį karą, kai nebuvo taikos.

Bet dabar žinau, kad nėra nė menkiausios galimybės Amerikai tapti humaniškai ir išmintingai. Todėl, kad galia gadina visus, o absoliuti galia gadina absoliučiai. Žmonės – tai šimpanzės, iki beprotystės pasigeriančios nuo galios. Gal lygindamas mūsų lyderius su apgirtusiomis nuo galios šimpanzėmis rizikuoju pakirsti mūsų karių, besikaunančių ir žūstančių Artimuosiuose Rytuose, kovinę dvasią? Nieko panašaus. Jų kovinė dvasia, kaip ir ta daugybė nebegyvų kūnų, jau sudraskyta į gabalėlius. Su šiais kariais elgiamasi, kaip niekas niekados nesielgė su manim, – kaip su žaisliukais, kuriuos turčių vaikas gavo dovanų per Kalėdas.

Protingiausia ir padoriausia malda, kada nors pasakyta garsaus amerikiečio, skirta visiems, kuriuos tai gali jaudinti, nuskambėjusi po siaubingos žmogaus sukeltos nelaimės, buvo Abraomo Linkolno kreipimasis Getisberge, Pensilvanijos valstijoje, dar tais laikais, kai mūšių laukai buvo maži. Žmogus, sėdintis raitomis kalvos viršūnėje, galėjo aprėpti visą buvusių ar būsimų kautynių vietą. Priežasties ir pasekmės ryšys buvo paprastas. Priežastis buvo parakas – kalio nitrato, medžio anglies ir sieros mišinys. Pasekmė buvo skrendantis metalo gabalas. Arba durtuvas. Arba šautuvo buožė.

Štai ką apie nutilusius Getisbergo žudynių laukus pasakė Abraomas Linkolnas:

> Mes negalime dedikuoti, negalime šventinti, negalime pagerbti šio lauko. Narsūs čia grūmęsi vyrai, gyvi ir mirę, jau pašventino jį taip prasmingai, kad mes su savo menkučiais gebėjimais nebegalime nieko pridėti ar atimti.

Poezija! Tada vis dar buvo įmanoma karo meto siaubą ir sielvartą pavaizduoti taip, kad jie atrodytų beveik gražūs. Amerikiečiai, galvodami apie karą, vis dar galėjo puoselėti garbės ir orumo iliuzijas. Iliuziją apie žmogaus patys suprantate ką. Aš taip jį ir vadinu: „Žmogaus patys suprantate kas.“

Galiu pridurti tokį komentarą: šioje skyrelio dalyje aš jau pavartojau per šimtą žodžių daugiau, negu jų buvo visoje Linkolno kalboje Getisberge. Koks aš tuščiakalbis!

Daugybės negalinčių apsiginti žmonių šeimų žudymas, nesvarbu, senamadiškais įrankiais ar naujoviškais universitetuose sugalvotais įtaisais, tikintis šitaip įgyti karinio ar diplomatinio pranašumo, ko gero, nėra itin puikus sumanymas.

Ar jis pasiteisina?

Jo entuziastai, jo gerbėjai – jei galiu taip juos vadinti – vadovaujasi prielaida, esą mums neparankių ar dar blogesnių politinių vienetų lyderiai geba justi savo liaudžiai gailestį. Todėl pamatę ar bent jau išgirdę apie supjaustytus į gabaliukus ir ištroškintus vaikus, moteris ir senius, kurie atrodė ir kalbėjo panašiai kaip mes, o gal net buvo mūsų giminaičiai, jie rauda taip, kad tampa visiškai bejėgiai. Šitaip aš suprantu šią teoriją.

Tegul kiekvienas, kuris ja tiki, tuo neapsiriboja ir Kalėdų Senį su gerąja fėja paverčia mūsų užsienio politikos simboliais.

Kur yra Markas Tvenas ir Abraomas Linkolnas dabar, kai mums jų reikia? Jie buvo kaimiečiai iš Vidurio Amerikos, abu vertė Amerikos liaudį juoktis iš savęs ir mokė suprasti labai prasmingus, labai moralius juokelius. Įsivaizduokite, ką jie pasakytų šiandien.

Vienas iš kūrinių, kuriuos Markas Tvenas parašė su didžiausiu nusižeminimu ir širdgėla, buvo apie tai, kaip mūsų kareiviai išžudė šešis šimtus morų tautos vyrų, moterų ir vaikų vaduodami Filipinų liaudį po Ispanijos–JAV karo. Narsusis mūsų vadas buvo Leonardas Vudas, dabar jo garbei pavadintas fortas – Leonardo Vudo fortas Misūrio valstijoje.

Ką sakė Abraomas Linkolnas apie Amerikos imperialistinius karus – pradedamus viena ar kita kilnia dingstimi, bet siekiančius pagausinti gamtos ir nuolankios darbo jėgos išteklius, prieinamus turtingiausiems amerikiečiams, turintiems geriausių politinių ryšių?

Užsiminti apie Abraomą Linkolną dažniausiai būna klaida, nes jis visada paveržia dėmesį. Tuoj vėl jį pacituosiu.

Daugiau nei dešimt metų prieš savo kreipimąsi Getisberge, kai tebuvo Kongreso narys, Linkolną draskė širdgėla ir pažeminimas dėl karo Meksikoje, kuri niekada mūsų nepuolė. Savo

kalboje kongresmenas Linkolnas turėjo galvoje Džeimsą Polką. Štai ką apie Polką, savo prezidentą, savo vyriausiąjį gink-luotųjų pajėgų vadą, sakė Abraomas Linkolnas:

> Tikėdamasis išvengti įdėmių žvilgsnių, nukreipęs visuomenės dėmesį į akinamai ryškią karinę šlovę – į tą įstabią vaivorykštę, kylančią iš kraujo klanų, į tą akį gyvatės, užkerinčios auką prieš mirtiną kirtį, – jis beatodairiškai pradėjo karą.

Po perkūnėliais! O aš maniau esąs rašytojas!

Ar žinote, kad per tą karą mes net paėmėme Meksiko miestą? Argi tai ne nacionalinė šventė? Ir kodėl tuometinio prezidento Džeimso Polko veidas nesipuikuoja Rašmoro kalne šalia Ronaldo Reigano? Meksika buvo labai nedora tada, penktajame devyniolikto amžiaus dešimtmetyje, nes vergiją ten draudė įstatymai. Prisimenate Alamo mūšį? Tuo karu mes savinomės Kaliforniją ir daugybę kitų žmonių ir valdų. Tai darėme, tarsi Meksikos kareivių, kurie tik gynė savo tėvynę nuo okupantų, skerdynės nebūtų žudymas. Ką dar, be Kalifornijos, užgrobėme tuo karu? Teksasą, Jutą, Nevadą, Arizoną, Naujosios Meksikos, Kolorado ir Vajomingo dalis.

Kalbant apie beatodairiškai pradėtą karą, ar žinote, kodėl, mano galva, Džordžas Bušas taip siunta ant arabų? Jie davė mums algebrą. Taip pat skaitmenis, kuriuos naudojame, tarp jų ir nulio ženklą, kurio europiečiai ligi tol niekada nebuvo turėję. Manot, arabai buki? Pamėginkit padalyti vieną ilgą skaičių iš kito naudodami romėniškuosius skaitmenis.

BAISIAUSIA TĖVYNĖS
IŠDAVYSTĖ JAV
YRA TEIGTI, KAD
AMERIKIEČIŲ NEMYLI,
KAD IR KUR JIE BŪTŲ,
KAD IR KĄ TEN VEIKTŲ.

8

Ar žinote, kas yra humanistas?

Mano tėvai ir seneliai buvo humanistai. Tokius vadindavo laisvamaniais. Taigi kaip humanistas aš rodau pagarbą savo protėviams, o Biblija sako, kad taip elgtis yra gerai. Mes, humanistai, stengiamės elgtis kiek galime padoriau, sąžiningiau ir garbingiau, nesitikėdami jokio atlygio ar bausmės kokiame nors pomirtiniame gyvenime. Mano brolis ir sesuo netikėjo, kad esama pomirtinio gyvenimo, netikėjo tuo nei mano tėvai, nei seneliai. Jiems užteko to, kad jie gyvi. Mes, humanistai, visomis išgalėmis tarnaujame vienintelei abstrakcijai, kurią daugiau ar mažiau pažįstame, – savo visuomenei.

Beje, aš esu Amerikos humanistų draugijos garbės pirmininkas. Šias visiškai beprasmes pareigas paveldėjau iš velionio Aizako Azimovo, didžiojo mokslinės fantastikos rašytojo. Prieš kelerius metus mes laikėme už jį pamaldas. Savo kalboje pasakiau: „Aizakas dabar yra danguje." Tai buvo juokingiausias dalykas, kokį tik galėjau ištarti humanistų auditorijai. Jie visi sėdėdami ant klauptų ėmė raitytis iš juoko. Praėjo kelios minutės, kol pavyko juos nutildyti. Ir jeigu aš, neduok, Dieve, kada nors mirčiau, tikiuosi, jūs pasakysite: „Kurtas dabar yra danguje." Tai mano mėgstamiausias juokelis.

Koks humanistų požiūris į Jėzų? Kaip ir visi humanistai, apie Jėzų sakau: „Jei tai, ką jis kalbėdavo, yra gera, o didesnė dalis jo kalbų yra neapsakomai gražios, koks skirtumas, buvo jis Dievas ar nebuvo?“

Bet jeigu Kristus nebūtų pasakęs Kalno pamokslo ir nebūtų mūsų mokęs būti gailestingų ir mielaširdingų, aš nenorėčiau būti žmogumi.

Tokiu atveju taip pat noriai sutikčiau būti barškuole.

Žmonės turėjo spėlioti beveik apie viską kokį milijoną pastarųjų metų. Pagrindiniai mūsų istorijos knygų veikėjai yra mus labiausiai kerintys, o kartais labiausiai bauginantys spėjėjai.

Galiu paminėti du iš jų?

Aristotelis ir Hitleris.

Vienas – geras spėjėjas, kitas – prastas.

Ir per šimtmečius daugybė žmonių, jausdamiesi nepakankamai išsilavinę kaip, visai pagrįstai, ir mes dabar, nori nenori, turėjo tikėti vienu ar kitu spėjėju.

Rusams, nelabai tikėjusiems, pavyzdžiui, Ivano Rūsčiojo spėlionėmis, skrybėles prikaldavo prie galvos.

Reikia pripažinti, kad įtaigūs spėjėjai, net buvusioje Sovietų Sąjungoje dabar didvyriu laikomas Ivanas Rūstusis, kartais įkvėpdavo mums drąsos ištverti nepaprastus sunkius išmėginimus, kurių neįstengdavome suprasti. Nederliai, maro epidemijos, ugnikalnių išsiveržimai, negyvi gimę kūdikiai – spėjėjai dažnai sukeldavo iliuziją, kad nesėkmę ir sėkmę įmanoma suprasti ir priimti protingai, be panikos. Be tos iliuzijos mes visi, ko gero, būtume seniai pasidavę.

Bet iš tikrųjų spėjėjai žinojo ne daugiau už paprastus žmones,

o kartais mažiau, net tada – tiksliau, ypač tada, – kai sukeldavo, iliuziją, kad mes valdome savo likimą.

Įtaigios spėlionės sudarė vadovavimo esmę taip ilgai, per visą ligšiolinę žmonijos patirtį, kad nė kiek nestebina, jog dauguma šios planetos lyderių, nepaisant visos staiga mums prieinama tapusios informacijos, nori, kad spėlionės nesiliautų. Dabar atėjo jų eilė be perstojo spėlioti ir būti išklausytiems. Nemažai garsiausių, išdidžiausiai išsakomų nemokšiškų pasaulio spėlionių dabar pasigirsta Vašingtone. Mūsų lyderiams įgriso visa ta svari informacija, kuria žmoniją užverčia tyrėjai, mokslininkai ir sumanūs žurnalistai. Jie mano, kad ši informacija įgriso visai šaliai – gal jie ir teisūs. Jie nori grąžinti mus ne prie aukso standarto. Jie nori kai ko elementariau. Jie nori, kad mes grįžtume prie gyvačių tepalo standarto.

Užtaisyti pistoletai tinka visiems, išskyrus kalinius ir beprotnamių ligonius.

Teisingai.

Milijonai, išleidžiami sveikatos apsaugai, skatina infliaciją.

Teisingai.

Milijardai, išleisti ginklams, sumažins infliaciją.

Teisingai.

Dešinės pakraipos diktatūros kur kas artimesnės Amerikos idealams negu kairuoliškos.

Teisingai.

Kuo daugiau turėsime kovinių galvučių su vandenilio bombomis, parengtomis iššauti kitą akimirką, tuo saugesnė bus žmonija ir tuo geriau bus pasauliui, kurį paveldės mūsų vaikaičiai.

Teisingai.

Pramoninės atliekos, ypač radioaktyviosios, beveik niekam nėra padariusios nieko bloga, tad visi turi užsičiaupti ir apie jas neužsiminti.

Teisingai.

Pramonininkams turi būti leista daryti viskas, ko jie tik nori: kyšininkauti, niokoti gamtą, bet tik šiek tiek, paslapčiomis susitarinėti dėl nerealių kainų, maustyti kvailus pirkėjus, kišti koją konkurentams ir apiplėšinėti iždą, kai bankrutuoja.

Teisingai.

Tai verslininkystės laisvė.

Ir tai teisinga.

Skurdžiai padarė kažką labai negera, antraip jie nebūtų skurdžiai, todėl jų vaikai privalo atsakyti už padarinius.

Teisingai.

Nėra ko tikėtis, kad Jungtinės Amerikos Valstijos rūpinsis savo piliečiais.

Teisingai.

Jais pasirūpins laisvoji rinka.

Teisingai.

Laisvoji rinka yra automatinė teisingumo sistema.

Teisingai.

Aš juokauju.

Ir jeigu iš tiesų esate išsilavinęs, mąstantis žmogus, JAV sostinėje Vašingtone būsite nepageidaujamas. Pažįstu porą protingų septintokų, kurie būtų nepageidaujami JAV sostinėje Vašingtone. Ar prisimenate tuos daktarus: jie susiėjo prieš keletą mėnesių ir

pranešė, kad mes nesugebėtume išgyventi net po nedidelio masto vandenilinių bombų sprogdinimo – tai paprastas, aiškus medicinos faktas. JAV sostinėje Vašingtone jie buvo nepageidaujami.

Net jeigu mes pirmi paleistume vandenilinių bombų salvę, o priešas visai neatsakytų, paleisti nuodai ilgainiui tikriausiai išžudytų visą planetą.

O ką į tai atsako Vašingtonas? Ten spėjama kitaip. Kokia nauda iš išsilavinimo? Ten vis dar vadovauja smarkaujantys spėjėjai, nekenčiantys informacijos. Nors beveik visi tie spėjėjai yra labai išsilavinę žmonės. Susimąstykite apie tai. Jie turėjo išmesti savo diplomus, net Harvardo ar Jeilio universitetų.

Jeigu to nepadarė, jie negalėtų nevaržomai spėlioti, spėlioti, spėlioti. Prašau, nepamirškite savo išsilavinimo. Bet jeigu jūs bandysite panaudoti beribes žinių atsargas, dabar prieinamas išsilavinusiesiems, pasijusite velniškai vieniši. Spėjėjų daugiau negu tokių kaip jūs – čia esu priverstas spėti – maždaug dešimt kartų.

Jei kartais nepastebėjote, dėl gėdingai sufalsifikuotų rinkimų Floridos valstijoje, kur iš tūkstančių afrikietiškos kilmės amerikiečių nepagrįstai buvo atimta rinkimų teisė, pasauliui mes dabar atrodome pasipūtę, išsišiepę, rūstūs, negailestingi militaristai su siaubingai galingais ginklais – ir niekas mums nesipriešina.

Jei kartais nepastebėjote, mūsų dabar bijo ir nekenčia taip pat kaip kadaise nacistų.

Ir visiškai pagrįstai.

Jei kartais nepastebėjote, neišrinkti mūsų lyderiai nužmogino milijonus žmonių vien dėl jų religijos ir odos spalvos. Mes juos žalojame, žudome, kankiname ir kišame į kalėjimus kaip tik norime.

Juokų darbas.

Jei kartais nepastebėjote, mes taip pat nužmoginome savo karius, bet ne dėl religijos ar odos spalvos, o dėl žemos visuomeninės padėties.

Siunčiam juos bet kur. Verčiam juos daryti bet ką.

Juokų darbas.

Tiesiog „O'Railio veiksnys".

Taigi būčiau žmogus be tėvynės – jei nebūtų bibliotekininkų ir Čikagos žurnalo, pavadinto „In These Times".

Prieš mums užpuolant Iraką, didingasis „New York Times“ užtikrino, kad ten esama masinio naikinimo ginklų.

Į gyvenimo pabaigą Albertas Einšteinas ir Markas Tvenas nieko gera nebesitikėjo iš žmonių padermės, nors pastarasis net nesulaukė Pirmojo pasaulinio karo. Dabar karas yra televizijos pramogos atmaina, o Pirmąjį pasaulinį karą itin smagia pramoga pavertė du amerikietiški išradimai – spygliuota viela ir kulkosvaidis.

Šrapnelį išrado anglas tokia pat pavarde. Argi nenorėtumėte, kad jūsų pavarde būtų kas nors pavadinta?

Kaip ir iškilieji, mane pranokę bendražmogiai Einšteinas ir Tvenas, dabar nieko gera nebesitikiu iš žmonių. Esu Antrojo pasaulinio karo veteranas ir turiu pasakyti, kad dabar ne pirmas kartas, kai pasiduodu negailestingai karo mašinai.

Kokie paskutiniai mano žodžiai? „Gyvenimas – neleistinas būdas elgtis su gyvuliu ir net su pele.“

Napalmas buvo išrastas Harvarde. *Veritas*!

Mūsų prezidentas krikščionis? Adolfas Hitleris irgi buvo krikščionis.

Ką galima pasakyti mūsų jaunimui dabar, kai psichopatiškos asmenybės, kitaip sakant, žmonės be sąžinės, gailesčio ar gėdos jausmo pasisavino visus mūsų valdžios ir korporacijų iždų pinigus?

Daugiausia, ką galiu jums duoti vilčiai palaikyti, yra varganas dalykas. Ne ką geresnis už nieką, o gal netgi šiek tiek blogesnis už nieką. Tai išties šiuolaikiško didvyrio idėja. Tai pagrindiniai mano didvyrio Ignaco Zemelveiso gyvenimo faktai.

Ignacas Zemelveisas gimė Budapešte 1818 metais. Jis gyveno maždaug tuo pat metu, kaip mano senelis ir kaip jūsų seneliai. Gali pasirodyti, kad tai buvo seniai, bet iš tikrųjų jis gyveno vos vakar.

Jis tapo akušeriu – tai turėtų daryti jį ganėtinai šiuolaikišku didvyriu. Savo gyvenimą jis paskyrė naujagimių ir motinų sveikatai. Mums praverstų daugiau tokių didvyrių. Šiais laikais, kai spėjėjų vadovaujami tampame industrializuoti ir militarizuoti, motinomis, kūdikiais, seniais ir visais paliegėliais bei skurdžiais rūpinamasi velniškai mažai.

Jau sakiau jums, kokia nauja visa ši informacija. Ji tokia nauja, kad mintis, jog daugelį ligų sukelia mikrobai, pirmą kartą žmogui atėjo tik vos prieš kokius 140 metų. Man priklausantis namas Sagaponake, Long Ailende, beveik dvigubai senesnis. Neįsivaizduoju, kaip mano pirmtakai galėjo išgyventi taip ilgai, kad spėtų jį baigti. Žodžiu, mikrobų teorija yra visai nesena. Kai mano tėvas

buvo vaikas, Luji Pasteras dar buvo gyvas, o jo – idėjos vis dar labai prieštaringai vertinamos. Mat vis dar netrūko didelę valdžią turinčių spėjėjų, siutusių ant žmonių, kurie klausydavosi jo, bet ne jų.

Taip, ir Ignacas Zemelveisas tikėjo, kad mikrobai gali sukelti ligas. Jis pasibaisėjo, kai pradėjo dirbti Vienos akušerijos klinikoje ir pamatė, kad kas dešimta motina ten miršta nuo gimdyvių karštinės.

Tos motinos buvo neturtingos – turtuolių žmonos vis dar gimdydavo namie. Zemelveisas stebėjo klinikoje nusistovėjusią tvarką ir jam kilo įtarimas, kad pacientėms užkratą neša gydytojai. Jis pastebėjo, kad po lavonų skrodimo prozektoriume gydytojai iškart eina apžiūrėti gimdyvių. Jis pasiūlė eksperimentą: prieš liesdami motinas gydytojai privalės nusimazgoti rankas.

Ar buvo galima sugalvoti didesnį įžeidimą? Kaip jis gali drįsti tokį dalyką siūlyti aukštesnės visuomeninės padėties žmonėms?! Zemelveisas suvokė esąs niekas. Jis buvo ne vienietis, neturėjo draugų ir užtarėjų tarp Austrijos didikų. Bet gimdyvės vis mirė ir mirė, tad Zemelveisas, kur kas mažiau negu jūs ar aš nutuokiantis apie tai, kaip sutarti su kitais šiame pasaulyje, vis prašė kolegų mazgotis rankas.

Galop jie sutiko taip daryti, norėdami iš jo pasijuokti, jį pašiepti, paniekinti. Įsivaizduoju, kaip uoliai jie muilavo ir trynė rankas, kaip krapštė panages.

Gimdyvės nustojo mirusios – jūs tik įsivaizduokit! Niekas nebemirė. Jis išgelbėjo daugybę gyvybių.

Dabar galima teigti, kad jis išgelbėjo milijonus gyvybių – visai galimas daiktas, taip pat jūsų ir mano. Kaip Zemelveisui atsidėkojo Vienos viršiausieji gydytojai – juk jie visi buvo spėjėjai?

Jį privertė palikti kliniką ir pačią Austriją, kurios liaudžiai jis taip gražiai tarnavo. Karjerą jis baigė vienoje Vengrijos provincijos ligoninėje. Ten jis nustojo tikėjęs žmonija – tai yra mumis ir mūsų informacijos amžiaus žiniomis – ir savimi.

Vieną dieną prozektoriume jis tyčia įsidūrė delną skalpeliu, kuriuo skrodė lavoną. Netrukus jis mirė nuo kraujo užkrėtimo – jis žinojo, kad taip ir atsitiks.

Visa galia buvo spėjėjų rankose. Jie ir vėl laimėjo. Kokie ten mikrobai! Bet spėjėjai atskleidė ir šį tą apie save – turime to nepamiršti šiandien. Iš tikrųjų jiems nerūpi gelbėti gyvybes. Jiems svarbiausia, kad jų klausytųsi, kol jie vis be paliovos spėlioja ir spėlioja, nors ir kaip nemokšiškai. Jei jie ko nekenčia – tai protingo žmogaus.

Todėl būkite protingi. Saugokite mūsų ir savo gyvybes. Būkite garbingi.

MES DAROM, TRALIALIA, DAROM,
TRALIALIA, DAROM TAI, KĄ PRIVALOM,
PURVIŠKAI PRIVALOM, PURVIŠKAI PRIVALOM;
PURVIŠKAI DAROM, PURVIŠKAI DAROM,
PURVIŠKAI DAROM –
KOL GAUNAM GALĄ, KŪNIŠKĄ GALĄ,
KŪNIŠKĄ GALĄ.

BOKONONAS

9

„Nedaryk kitam to, ko nenorėtum pats.“ Daug kas mano, kad šiuos žodžius ištarė Jėzus, nes šitai labai panašu į tai, ką mėgdavo sakyti Jėzus. Iš tikrųjų tai pasakė kinų filosofas Konfucijus likus penkiems šimtams metų iki laiko, kai gyveno didžiausias ir žmogiškiausias iš visų žmonių, vardu Jėzus Kristus.

Be to, kinai per Marką Polą davė mums makaronus ir parako formulę. Kinai buvo tokie buki, kad paraką naudojo vien fejerverkams. O tais laikais visi buvo tokie buki, jog gyvenusieji Šiaurės pusrutulyje nenumanė egzistuojant Pietų pusrutulį, IR ATVIRKŠČIAI.

Palyginti su tais laikais, mes tikrai toli pažengėme. Kartais aš dėl to gailiuosi. Nekenčiu vandenilinių bombų ir Džerio Springerio pokalbių laidų.

Bet grįžkime prie tokių žmonių kaip Konfucijus, Kristus ir mano sūnus gydytojas Markas – kiekvienas jų savaip mokė, kaip galėtume elgtis žmogiškiau, gal tada pasaulyje nebūtų tiek daug skausmo. Vienas mano mėgstamiausių žmonių yra Judžinas Delsas iš Tera Hotos mano gimtojoje Indianos valstijoje.

Išklausykit štai ką. Judžinas Delsas, miręs 1926-aisiais, kai man nebuvo nė ketverių, penkis kartus balotiravosi kaip Socialistų partijos kandidatas į prezidentus ir surinko 900 000 – beveik 6 procentus visų rinkėjų – balsų, jei tik galit tai įsivaizduoti. Štai ką jis sakė per rinkimų vajų:

Tol, kol yra žemesnioji klasė, aš esu jos narys.
Tol, kol yra kriminaliniai sluoksniai, aš priklausau jiems.
Tol, kol kalėjimuose yra bent vienas žmogus, aš nesu laisvas.

Argi visa, kas socialistiška, neverčia jūsų vemti? Pavyzdžiui, nemokamos valstybinės mokyklos ar visuotinis sveikatos draudimas?

Kai gaidžiams giedant kas rytą išlipate iš lovos, ar jums nesinori pasakyti: „Tol, kol yra žemesnioji klasė, aš esu jos narys. Tol, kol yra kriminaliniai sluoksniai, aš priklausau jiems. Tol, kol kalėjimuose yra bent vienas žmogus, aš nesu laisvas.“

O kaip dėl palaiminimų Jėzaus Kalno pamokslе?

Palaiminti romieji; jie paveldės žemę.
Palaiminti gailestingieji; jie susilauks gailestingumo.
Palaiminti taikdariai; jie bus vadinami Dievo vaikais.

Ir taip toliau.

Respublikonų platformos lentoms nelabai tinka. Nelabai tinka Džordžo Bušo, Diko Čeinio ar Donaldo Ramsfeldo kalboms.

Kažkodėl gerklingiausi tarp mūsų krikščionys niekados neužsimena apie palaiminimus iš Kalno pamokslo. Bet dažnai su ašaromis jie reikalauja, kad visuomeninės paskirties pastatuose būtų iškabinti Dešimt Dievo įsakymų. Bet jie, žinoma, Mozės, ne Jėzaus. Nesu girdėjęs, kad bent vienas jų būtų reikalavęs, kad kur nors būtų iškabinti palaiminimai iš Kalno pamokslo.

„Palaiminti romieji“ – teismo salėje? „Palaiminti taikdariai“– Pentagone? Nejuokinkit!

Taip jau susiklostė, kad idealizmas, kurio užtektų visiems, nėra iškvepinti rožiniai debesys. Jis yra įteisintas įstatymu! Jis – tai JAV Konstitucija.

Bet aš pats jaučiu, kad į mūsų šalį, dėl kurios Konstitucijos koviausi teisingame kare, įsiveržė marsiečiai ir lavonų grobėjai. Kartais aš noriu, kad taip būtų atsitikę. Tačiau atsitiko kitkas: šalis buvo užgrobta per niekšingiausią, į žemiausio lygio komediją panašų perversmą.

Kartą manęs paklausė, ar neturiu kokių nors idėjų, kaip sukurti išties baisų realybės šou per televiziją. Žinau vieną realybės šou, nuo kurio jums plaukai tikrai pasišiauš: „Studentai vidutiniokai iš Jeilio."

Džordžas Bušas subūrė aplink save studentų vidutiniokų iš aukštuomenės, visiškai neišmanančių istorijos ar geografijos, be to, gana atvirai savo pažiūras reiškiančių baltosios rasės pranašumo propaguotojų, dar vadinamų krikščionimis, ir – tai baugina labiausiai – psichopatinių asmenybių, arba PA. Šiuo medicinos terminu apibūdinami gudrūs, išvaizdūs žmonės, neturintys sąžinės.

Teiginys, kad kažkas yra PA, – nė kiek negėdingas, kaip ir apendicito ar pėdos grybelio diagnozė. Klasikinis tekstas apie PA yra 1941 metais Džordžijos medicinos koledžo psichiatrijos profesoriaus daktaro Hervio Kleklio išleista „Sveikos psichikos kaukė". Perskaitykite šią knygą!

Kai kurie žmonės gimsta kurti, kiti akli ar su kitais trūkumais. Ši knyga – apie žmones, dėl kurių visoje šioje šalyje ir nemažoje dalyje kitų mūsų planetos kraštų siaučia visiška maišatis. Reikalas tas, kad šie žmonės baisiai apsigimę: jie atėjo į šį pasaulį be sąžinės ir staiga ima visa kam vadovauti.

PA neatrodo kaip kvailiai, jos visai gali pasirodyti žmonėse, jos puikiai žino, kokių kančių kitiems gali sukelti jų veiksmai, nors joms nė motais. Joms tai negali rūpėti, nes yra bepročiai. Jo atsisukę varžteliai!

Koks kitas sindromas geriau apibūdina „Enron", „WorldCom" ir begalės kitų korporacijų šulus, kurie praturtėjo žlugdydami savo darbuotojus, investuotojus, šalį ir vis tiek jaučiasi švarūs, kaip ką tik iškritęs sniegas, kad ir ką kas nors sakytų jiems ar apie juos? Ir jie kariauja karą, kuris milijonierius verčia milijardieriais, o milijardierius – trilijonieriais. Jiems priklauso televizija ir jie finansuoja Džordžą Bušą. Tačiau ne dėl to, kad jis nusistatęs prieš gėjų santuokas.

Daugybė šių beširdžių PA dabar eina aukštas pareigas mūsų federalinėje vyriausybėje, tarsi būtų ne ligoniai, o vadai. Tie žmonės perėmė viską į savo rankas. Jie vadovauja ryšių priemonėms ir mokykloms, tad mūsų padėtis nė kiek ne geresnė negu Lenkijos vokiečių okupacijos metais.

Gal jiems atrodė, kad, įveldami mūsų šalį į nesibaigiantį karą, jie tiesiog padarė kai ką ryžtinga. Daugybė PA taip aukštai iškilo korporacijose, dabar ir vyriausybėje, kaip tik todėl, kad yra tokie ryžtingi. Tie žmonės, velniai griebtų, pasiryžę ką nors nuveikti kiekvieną dieną ir to nebijo. Skirtingai negu normalių žmonių, jų niekada nekankina abejonės – dėl tos paprastos priežasties, kad jiems nusišikti, kas nutiks paskui. Abejonės tiesiog negali jų kankinti. Padarykit tą! Padarykit aną! Mobilizuokite rezervininkus! Privatizuokite valstybines mokyklas! Užpulkite Iraką! Sumažinkite sveikatos apsaugos finansavimą! Klausykitės visų piliečių pokalbių telefonu! Sumažinkite mokesčius turtuoliams! Sukonstruokite trilijoną dolerių kainuojantį skydą apsaugoti nuo raketų! Dėkite skersą ant asmens neliečiamybės įstatymo, klubo „Sierra“, „In These Times“ ir pabučiuokite man į subinę!

Mūsų brangiojoje Konstitucijoje esama tragiškos klaidos, ir aš nežinau, kaip ją ištaisyti. Ji tokia: prezidentu gali norėti būti tik bepročiai. Taip buvo net vidurinėje mokykloje – į klasės seniūnus pretendavo tik aiškiai sutrikusios psichikos mokiniai.

Maiklas Muras pavadinimu „Farenheito 9/11“ parodijuoja garsaus Rėjaus Bredberio mokslinės fantastikos romano „451° Farenheito“ pavadinimą. Beje, keturi šimtai penkiasdešimt vienas Farenheito laipsnis yra temperatūra, kurią pasiekus užsidega popierius ir iš jo gaminamos knygos. Pagrindinis Bredberio romano veikėjas yra komunalinio ūkio darbuotojas, kurio darbas – deginti knygas.

Kadangi prakalbome apie knygų deginimą, noriu pasveikinti bibliotekininkus. Nors jie negarsėja fizine jėga, įtakingais politiniais ryšiais ar didžiuliais turtais, visoje šioje šalyje jie ryžtingai priešinosi antidemokratiškiems banditėliams, bandžiusiems išimti tam tikras knygas iš jų lentynų, ir naikino įrašus, užuot atskleidę minčių policijai pavardes žmonių, skaičiusių šias knygas.

Taigi Amerika, kurią mylėjau, vis dar egzistuoja, nors ne Baltuosiuose Rūmuose, Aukščiausiajame Teisme, Senate, Kongrese ar žiniasklaidoje. Amerika, kurią mylėjau, vis dar sėdi prie knygų išdavimo stalelių mūsų viešosiose bibliotekose.

Dar kartą knygų tema: kasdienių mūsų naujienų šaltiniai – laikraščiai ir televizija – dabar tokie bailūs, tokie neinformatyvūs ir taip nebudriai saugo JAV liaudį, kad apie tai, kas iš tikrųjų dedasi, sužinome tik iš knygų.

Pateiksiu pavyzdį: Kreigo Angerio „Bušo namai, Saudo namai“, išleista 2004-ųjų – tų žeminančių, gėdingų, krauju persisunkusių metų – pradžioje.

GERŲ NAUJIENŲ APIE VISKĄ PABAIGA.
MŪSŲ PLANETOS IMUNINĖ SISTEMA
BANDO ATSIKRATYTI ŽMONIŲ.
NUO TO IR REIKIA PRADĖTI.

KV
2004/11/3 6.00

10

Kvaištelėjusi moteris iš Ipsilančio prieš kelerius metus atsiuntė man laišką. Ji žinojo, kad aš irgi kvaištelėjęs: visą gyvenimą buvau šiaurinis demokratas, besilaikantis Franklino Delano Ruzvelto tradicijų, triūslių draugas. Ji laukėsi kūdikio – ne nuo manęs – ir norėjo žinoti, ar nėra blogai paleisti tokį mielą, nekaltą padarėlį į tokį blogą pasaulį kaip šis.

Ji rašė: „Labai norėčiau sužinoti, ką manote apie 43 metų moterį, kuri galiausiai turės kūdikį, bet prisibijo, kad nauja gyvybė ateis į tokį bauginantį pasaulį."

Nedarykite to! – norėjau parašyti jai. Jums gali gimti antras Džordžas Bušas arba antra Lukrecija Bordža. Kūdikiui pasisektų, nes gimtų šalyje, kur net vargšai kenčia nuo antsvorio, bet nepasisektų, nes tai būtų šalis, neturinti nacionalinės sveikatos apsaugos programos nei padoraus visuotinio švietimo, kur mirtinos injekcijos bei karai yra pramogos ir kur reikia atiduoti ranką ir koją, kad galėtum studijuoti koledže. Taip nebūtų, jei kūdikis būtų kanadietis, švedas, anglas, varliaėdys ar fricas. Todėl arba toliau vartokite kontraceptines priemones, arba emigruokite.

Bet atrašiau, kad vienintelis dalykas, be muzikos, dėl kurio manau esant beveik verta gyventi, man buvo visi šventieji, kuriuos sutikau, o jų gali būti visur. Sakydamas „šventieji“ turėjau galvoje žmones, padoriai besielgiančius nepaprastai nepadorioje visuomenėje.

Džo, jaunuolis iš Pitsburgo, kreipėsi į mane su vieninteliu prašymu: „Būkit malonus, pasakykit, kad viskas bus gerai.“

– Sveikas atvykęs į Žemę, jaunuoli, – atsakiau. – Vasarą čia karštą, žiemą – šalta. Ji apskrita, šlapia, sausakimša. Geriausiu atveju, Džo, išbūsi čia kokį šimtą metų. Žinau tik vieną taisyklę: velniai rautų, Džo, turi būti geras!

Neseniai man parašė jaunuolis iš Sietlo:

> Anądien oro uosto saugos tarnyba manęs paprašė atlikti dabar įprastą veiksmą – nusiauti batus. Kai padėjau batus į padėklą, mane apėmė visiško absurdo pojūtis. Aš turiu nusiauti batus ir atiduoti juos peršviesti rentgeno aparatu, nes kažkoks vyrukas bandė savo sportbačiais susprogdinti lainerį. Ir pamaniau: gyvenu pasaulyje, kurio nebūtų galėjęs įsivaizduoti net Kurtas Vonegutas. Taigi dabar, kai turiu galimybę užduoti tokių klausimų, pasakykit man, ar jūs galėjot tai įsivaizduoti? (Jeigu kas nors sugalvos, kaip pasigaminti sprogstamąsias kelnes, mūsų laukia rimti keblumai.)

Atrašiau:

> Pritariu: tie cirkai su batais, oranžinis pavojaus lygis ir panašiai – pasaulinio lygmens pokštai. Bet visų laikų mėgstamiausias man tas, kurį, vykstant Vietnamo karui, iškrėtė prieš jį protestavęs juokdarys Abis Hofmanas (1936–1989). Jis apskelbė, kad

naujausias būdas pagauti kaifą – analiniu būdu panaudoti banano žievelių. Tada FTB mokslininkai kišosi į subinę bananų žieveles, kad išsiaiškintų, ar tai tiesa. Bent jau taip mes tikėjomės.

Žmonės labai išsigandę. Paimkime kad ir adreso nenurodžiusį vyrą. Jis rašo:

> Jei žinotumėt, kad žmogus kelia jums grėsmę – gal turi pistoletą kišenėje, o jūs jaučiate, kad jis nė akimirkos nedvejodamas šaus į jus – ką darytumėte? Mes žinome, kad Irakas kelia grėsmę mums, visam likusiam pasauliui. Kodėl mes sėdime rankas sudėję ir apsimetame esą apsaugoti? Kaip tik taip ir nutiko su Al Kaeda ir rugsėjo vienuoliktąja. Tačiau Irako grėsmė kur kas didesnio masto. Ar turime sėdėti nieko neveikdami – elgtis kaip maži vaikai, kurie sėdi išsigandę ir laukia?

Atrašiau:

> Prašau mūsų visų labui nusipirkti šratinį šautuvą, geriausia – 12-o kalibro dvivamzdį ir prie savo namų ištaškyti smegenines visiems žmonėms, išskyrus farus, kurie gali būti ginkluoti.

Vyras iš Litl Dir Ailo Meino valstijoje parašė man ir paklausė:

Kas iš tikrųjų skatina Al Kaedą žudyti ir žudytis? Prezidentas sako: „Jie nekenčia mūsų laisvių“ – mūsų tikėjimo laisvės, mūsų žodžio laisvės, mūsų laisvės balsuoti, rinktis, kiekvienam turėti savo nuomonę, nors tikrai ne tai sužinojome iš belaisvių, laikomų Gvantaname, ir ne tai prezidentui sako patarėjai. Kodėl žiniasklaida ir mūsų išrinkti politikai nepriremia Bušo prie sienos, kai jis tauškia tokius niekus? Ir ar kada nors gali būti taika arba bent jau pasitikėjimas mūsų lyderiais, jei Amerikos liaudžiai nesakoma tiesa?

Ką gi. Norisi, kad tie, kurie surengė peliuko Mikio lygio perversmą ir paėmė į savo rankas federalinę valdžią, o kartu – ir pasaulį, tie, kurie atjungė visus Konstitucijoje numatytus nuo įsilaužėlių turėjusius saugoti signalizacijos įtaisus, tai yra Kongresą, Senatą, Aukščiausiąjį Teismą ir mus, liaudį, būtų tikri krikščionys. Bet, kaip seniai mums sakė Viljamas Šekspyras, „Šėtonas gali cituoti Šventąjį Raštą savais tikslais“.

Arba kaip laiške man pasakė vyriškis iš San Francisko:

> Kaip Amerikos žmonės gali būti tokie kvaili? Jie tebetiki, kad Bušas buvo išrinktas, kad jis rūpinasi mumis ir turi šiokį tokį supratimą apie tai, ką daro. Kaip jis gali „gelbėti“ žmones juos žudydamas ir niokodamas jų tėvynę? Kaip mes galime smogti pirmi vien todėl, kad tikime, jog netrukus būsime užpulti? Jam svetimas sveikas protas, logika ir moralės nuostatos. Jis tik silpnaprotė marionetė, vedanti mus į prarają. Kaip žmonės gali nematyti, kad karinis diktatorius Baltuosiuose Rūmuose – nuogas?

Atsakiau jam, kad jeigu jis abejoja, jog mes esame demonai pragare, jam reikėtų perskaityti romaną „Paslaptingas nepažįstamasis“, Marko Tveno parašytą 1898 metais, gerokai prieš Pirmąjį pasaulinį karą (1914–1918). Jame jis įrodo ir patiria niūrų pasitenkinimą, aš taip pat, kad Žemės planetą ir „prakeiktą žmonių giminę“ sukūrė ne Dievas, bet Šėtonas. Jei tuo abejojate, paskaitykite rytinį laikraštį. Nesvarbu, kokį laikraštį. Nesvarbu, kurios dienos.

NORS UŽMUŠK, NESUPRANTU,
KO JŪS TAIP EINAT IŠ PROTO
DĖL PIMPALO ČIULPIMO
IR GOLFO?

VIEŠNIA IŠ MARSO

11

Tai štai: turiu jums gerą naujieną ir blogą. Bloga naujiena ta, kad marsiečiai nusileido Niujorke ir apsistojo viešbutyje „Waldorf Astoria“. Gera naujiena ta, kad jie minta vien visų odos spalvų benamiais vyrais, moterimis ir vaikais, o siusioja benzinu.

Supilk tą siusiuką į ferarį ir galėsi spausti šimtą šešiasdešimt kilometrų per valandą. Įpilk jo į lėktuvą ir galėsi lėkti greitai kaip kulka ir mėtyti visokį šūdą ant arabų. Įpilk į mokyklinį autobusą, ir galėsi vežioti vaikus į mokyklą ir iš jos. Pripilk jo į gaisrinės automobilį ir jis nuveš ugniagesius į gaisrą, kad galėtų jį gesinti. Įpilk jo į hondą, ir ji nuveš tave į darbą ir parveš atgal namo.

Bet pasiklausykit, kuo kakoja marsiečiai. Ogi uranu. Vos vieno ateivio kakučių užtenka apšviesti visiems Takomos miesto namams, mokykloms, bažnyčioms ir parduotuvėms.

Bet rimtai: jei sekate įvykius skaitydami bulvarinius laikraščius prekybcentriuose, žinote, kad Marso antropologai pastaruosius dešimt metų tiria mūsų kultūrą, nes mūsų kultūra vienintelė verta supuvusio skatiko visoje planetoje. Apie Braziliją ir Argentiną, aišku, nėra ko nė kalbėti.

Šiaip ar taip, praėjusią savaitę jie grįžo namo, nes suprato, kaip baisu pasidarys dėl globalinio klimato atšilimo. Beje, transporto priemonė, kuria jie keliauja po kosmosą, buvo ne skraidanti lėkštė. Ji veikiau panėšėjo į skraidančią sriubinę su dangčiu. Ir jie iš tikro mažučiai, vos penkiolikos centimetrų ūgio. Tik ne žali – jie rausvai violetiniai.

Ir rausvai violetinė jų vadė atsisveikindama plonyčiu, laibutėliu, manieringu balsu pasakė, kad joks marsietis niekados nesupras dviejų Amerikos kultūros aspektų.

– Nors užmušk, nesuprantu, – sucypė ji, – ko jūs taip einat iš proto dėl pimpalo čiulpimo ir golfo?

Tai ištrauka iš romano, kurį rašau pastaruosius penkerius metus, apie trisdešimt šešeriais metais už mane jaunesnį Gilą Bermaną, estrados komiką. Veiksmas vyksta artėjant pasaulio pabaigai. Knyga apie tai, kaip mes bejuokaudami baigiame išnaikinti visas žuvis vandenynuose bei susprogdinti paskutinius organinio kuro burbuliukus, lašelius ir gabalėlius. Bet man niekaip nepavyksta užbaigti šios knygos.

Jos darbinis pavadinimas – tiksliau, nedarbinis – „Jei Dievas šiandien būtų gyvas“. Ei, paklausykit: laikas padėkoti Dievui už tai, kad gyvename šalyje, kur net skurdžiai turi antsvorį. Bet Bušo dieta gali šią padėtį ištaisyti.

Na, o to romano, kurio niekaip negaliu pabaigti, – „Jei Dievas šiandien būtų gyvas“ – pagrindinis veikėjas, estrados komikas paskutinio teismo dieną nesitenkina tuo, kad pasmerkia mūsų narkomanišką priklausomybę nuo organinio kuro ir narkotikų prekeivius Baltuosiuose Rūmuose. Dėl gyventojų pertekliaus že-

mėje jis pakalba dar ir prieš lytinius santykius. Gilas Bermanas sako žiūrovams:

> Aš tapau visiškas kastratas. Celibato laikausi taip pat griežtai kaip mažių mažiausiai penkiasdešimt procentų heteroseksualių Romos katalikų kunigų. O susilaikyti nuo lytinių santykių – ne tas pats, kaip eiti pas dantistą, kad užplombuotų šaknies kanalą. Susilaikyti – labai pigu ir patogu. Apie saugų seksą nėra ko nė kalbėti. Paskui nereikia nieko nedaryti, nes jokio „paskui“ nėra.
>
> O kai mano zirzeklis – šitaip vadinu savo televizorių – man į veidą kaišioja papus ir šypsenas ir sako, girdi, šiąnakt visi, išskyrus mane, pasidulkins, ir, girdi, šalyje susidarė nepaprastoji padėtis, tad aš turiu bėgti į gatvę ir nusipirkti automobilį ar kontraceptinių tablečių, o gal sulankstomąją sporto salę, kurią galėsiu paslėpti po lova, aš juokiuosi kaip hiena. Aš žinau ir jūs žinote, kad milijonai dorų amerikiečių, tarp jų ir dalis čia esančių, šiąnakt nepasidulkins.
>
> Ir mes, visiški kastratai, balsuojame! Nekantriai laukiu valandos, kai pats Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas – tikriausiai jis šiąnakt irgi negaus pasidulkinti – paskelbs Nacionalinę kastratų pasididžiavimo dieną. Milijonai mūsų išeis iš savo spintų. Pasitempę, aukštai iškėlę smakrus, mes pražygiuosime pagrindinėmis miestų gatvėmis visoje šioje demokratinėje šalyje, išprotėjusioje nuo papų pasiutligės, juokdamiesi kaip hienos.

Na, o Dievas? Kas, jeigu šiandien Jis būtų gyvas?

Gilas Bermanas sako: „Dievas turėtų būti ateistas, nes mes čia apsidirbome juodai, oi, kaip juodai.“

Mano galva, viena didžiausių klaidų, – kurią darome, didesnė tik ta, kad esame žmonės, – yra susijusi su tuo, kas iš tikrųjų yra laikas. Mes turime visus įnagius suraikyti jį kaip saliamį, laikrodžius ir kalendorius, o griežinėliams duodame pavadinimus, tarsi jie būtų mūsų nuosavybė ir niekados negalėtų pasikeisti, pavyzdžiui: „1918 metų lapkričio 11-ąją, 11 valandą“, nors iš tikrųjų jie lengvai gali suirti į gabalėlius ar išsilakstyti į šalis kaip gyvsidabrio lašeliai.

Tokiu atveju gal įmanoma, kad Antrasis pasaulinis karas buvo ankstesniojo priežastis? Antraip Pirmasis lieka siaubingiausia nepaaiškinama nesąmonė. Arba pabandykite atsakyti į tokį klausimą: gal iš pažiūros neįtikėtini genijai tokie kaip Bachas, Šekspyras ir Einšteinas iš tikrųjų buvo ne antžmogiai, o viso labo plagiatoriai, kopijavę didžius ateities kūrinius?

Antradienį, 2004 metų sausio 20 dieną, nusiunčiau savo redaktoriui Džoelui Bleifusui iš žurnalo „In These Times“ tokią faksogramą:

ČIA PASKELBTAS ORANŽINIS PAVOJAUS LYGIS.
20.00 LAUKIAMAS EKONOMINIS
TERORISTŲ IŠPUOLIS.

K. V.

Jis sunerimęs paskambino ir paklausė, kas dedasi. Atsakiau, kad pranešiu jam, kai turėsiu išsamesnės informacijos apie bombas, kurias Džordžas Bušas ketina susprogdinti savo kasmečiame pranešime Amerikos liaudžiai.

Tą vakarą man paskambino draugelis, nebepublikuojamas mokslinės fantastikos rašytojas Kilgoras Trautas. Jis manęs paklausė:

– Ar žiūrėjai prezidento pranešimą?

– Taip, ir jis man padėjo prisiminti, ką didysis britų dramaturgas socialistas Džordžas Bernardas Šo sakė apie šią planetą.

– O ką jis sakė?

– Jis sakė: „Nežinau, ar Mėnulyje gyvena žmonės, bet jeigu gyvena, jie tikriausiai naudoja Žemę kaip beprotnamį.“ Jis kalbėjo ne apie mikrobus ar dramblius – jis turėjo galvoje mus, žmones.

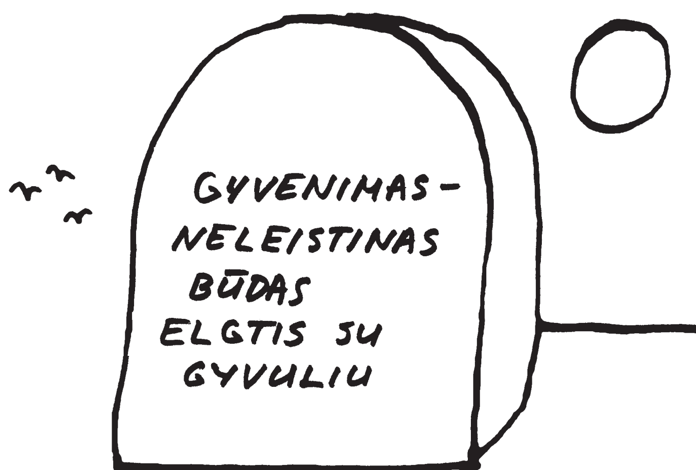
– Ką gi.

– Tu nemanai, kad čia yra visatos beprotnamis?

– Kurtai, man rodos, aš nesakiau, nei kad sutinku su juo, nei kad nesutinku.

– Mes baigiame sunaikinti šią planetą, atlikusią gyvybės palaikymo sistemos paskirtį, nuodais, išsiskiriančiais per visą tą mūsų termodinaminį šėlsmą su atomine energija ir organiniu kuru. Visi tai žino, bet beveik niekam nė motais. Štai kokie mes pamišę! Manau, planetos imuninė sistema bando atsikratyti mūsų pasitelkdama į pagalbą AIDS, naujas gripo bei tuberkuliozės atmainas ir taip toliau. Mano galva, planeta privalo atsikratyti mūsų. Mes iš tikro siaubingi gyvūnai. Žinai tą kvailą Barbros Straizand dainą: „Žmonės, kuriems reikia žmonių, yra laimingiausi žmonės pasaulyje“ – ji juk kalba apie žmogėdras. Apie tai, kad reikia daug ėdalo. Taip, planeta bando mūsų atsikratyti, bet, man rodos, jau per vėlu.

Atsisveikinau su savo draugu, padėjau ragelį ir parašiau šią epitafiją: „Geroji Žemė – mes galėjome ją išgelbėti, bet buvome velniškai godūs ir tingūs.“

GYVENIMAS -
NELEISTINAS
BŪDAS
ELGTIS SU
GYVULIU

KEISTI KELIONIŲ PASIŪLYMAI –
TAI DIEVO ŠOKIŲ PAMOKOS.

BOKONONAS

12

Kadaise buvau automobilių prekybos bendrovės savininkas ir vadybininkas Vest Barnsteiblyje, Masačiusetso valstijoje. Bendrovė vadinosi „Cape Code Saab“. Ji ir aš netekome darbo prieš trisdešimt trejus metus. Tada, kaip ir dabar, sabas buvo švediškas automobilis. Dabar tikiu, kodėl nesėkmė, kadaise ištikusi mane kaip automobilių pardavėją, paaiškina tai, kas antraip būtų likę gili paslaptis: kodėl švedai man taip ir neskyrė Nobelio literatūros premijos. Senas norvegų priežodis: „Švedų trumpi pimpiai, bet ilga atmintis.“

Klausykitės: bendrovė „Saab“ tuo metu gamino vienintelį modelį, dvejų durelių sedaną, panašų į VW „vabalą“, tik su varikliu priekyje. Durelės buvo savižudiškos: jos atsidarydavo automobilio sukeltų sūkurių kryptimi. Automobilio variklis, skirtingai negu visų kitų, bet kaip jūsų vejapjovės ir pakabinamojo valties motoro, buvo ne keturtaktis, o dvitaktis. Taigi kaskart įpildamas į baką benzino, turėjai įlieti ir skardinę tepalo. Kažkodėl tradicinės orientacijos moterys nenorėdavo to daryti.

Pagrindinis pranašumas, kurį pabrėždavome norėdami įsiūlyti pirkėjui sabą, buvo tas, kad jis galėdavo aplenkti folksvageną, kai abu pradėdavo važiuoti užsidegus žaliam šviesoforo

signalui. Bet jeigu jūs ar jūsų antroji pusė pamiršdavote įpilti tepalų paskutinį kartą pildamas benziną, jūs su automobiliu tapdavote fejerverkais. Be to, jo buvo varomieji priekiniai ratai, todėl buvo lengviau vairuoti slidžia danga ir galėjai greičiau įveikti posūkius. Ir dar. Kaip pasakė man vienas potencialus pirkėjas: „Švedai daro geriausius laikrodžius. Tai kodėl jų automobiliai negali būti geriausi?“ Man neliko nieko kita, tik pritarti.

Tais laikais sabas nė iš tolo neprilygo glotniam, galingam keturtakčiui automobiliui, šiandien tapusiam skiriamuoju turtingų, karjerą padariusių jaunuolių ženklu. Jis buvo, galima sakyti, lėktuvų gamyklos inžinierių, niekada anksčiau nekonstravusių automobilių, „šlapias sapnas“. Pasakiau „šlapias sapnas“? Įdėmiai klausykitės: sabo prietaisų skydelyje buvo žiedas, sujungtas su grandine, skriemuliais einančia iki variklio skyriaus. Patraukus žiedą, tolimajame gale jis pakeldavo savotišką užuolaidą ant spyruokle valdomo velenėlio, įmontuoto už priekinių grotelių. Įtaiso paskirtis buvo neleisti varikliui atšalti, kol būdavai kur nors nuėjęs. Taigi jei grįždavai gana greitai, variklis iš karto vėl užsivesdavo.

Bet jeigu grįždavai negreitai, jokia užuolaida nepadėdavo: tepalai atsiskirdavo nuo benzino ir lyg kokia melasa nusėsdavo į automobilio bako dugną. Taigi kai vėl užvesdavai variklį, paleisdavai dūmų uždangą, nė kiek neprastesnę už eskadrinio minininko jūrų mūšyje. Kartą aš per patį vidurdienį šitaip užtemdžiau visą Vuds Houlo miestelį, kai gal savaitę buvau palikęs sabą stovėjimo aikštelėje. Man pasakojo, kad miestelio senbuviai vis dar balsu

spėlioja, iš kur galėjo atsirasti tokia gausybė dūmų. Aš ėmiau nepalankiai atsiliepti apie švedų inžineriją, todėl pakišau sau koją – atėmiau iš savęs Nobelio premiją.

Velniškai sunku pasiekti, kad humoras juokintų. Pavyzdžiui, „Katės lopšys“ susideda iš labai trumpų skyrių. Kiekvienas atspindi vienos dienos darbą ir kiekvienas yra juokelis. Jei rašyčiau apie tragišką situaciją, nebūtų reikalo skirstyti ją į laiko tarpsnius, kad tikslas būtų pasiektas. Tragiška scena negali nepavykti. Jei sudėliosi visus reikiamus elementus, ji būtinai sujaudins. Bet suskelti juokelį – tas pats, kaip iš nieko padaryti pelėkautus. Turi įdėti nemažai pastangų, kad jie užsivožtų reikiamu metu.

Vis dar klausausi komedijų, bet dabar jų retai pasitaiko. Joms beveik prilygsta tik pakartotinai rodomos Graučo Markso televizijos viktorinos „Galvą guldau“. Pažįstu rašytojų humoristų, kurie nustojo buvę humoristai. Jie tapo rimti žmonės ir nebeįstengia juokauti. Kad ir Maiklas Freinas, britų rašytojas, „Alavinių žmonių“ autorius. Jis tapo labai rimtas žmogus. Kažkas nutiko jo galvoje.

Humoras – tai priemonė apsisaugoti, neleisti gyvenimo baisumui tavęs prislėgti. Galop per daug pavargsti, naujienos pasidaro pernelyg siaubingos, ir juokauti nebepavyksta. Toks Markas Tvenas manė, kad gyvenimas pernelyg baisus, bet neprisileido to baisumo artyn juokeliais ir panašiai. Galiausiai jis nebeįstengė to

daryti. Mirė jo žmona, geriausias draugas ir dvi dukros. Jeigu gyveni ganėtinai ilgai, pamatai mirštant daugybę tau artimų žmonių.

Galbūt aš nebeįstengiu juokauti – šis gynybos mechanizmas pasidarė neveiksmingas. Kai kurie žmonės moka juokauti, kiti nemoka. Anksčiau mokėjau, bet gal nebesugebu. Gal patyriau tiek daug sukrėtimų ir nusivylimų, kad gynyba humoru nebeveikia. Gal tapau gana niurzgus, nes patyriau tiek daug mane užgavusių dalykų, kad įveikti jų juoku nebegaliu.

Gal taip jau atsitiko. Dievaži nenumanau, koks tapsiu toliau. Aš tiesiog iš šalies žiūriu, kas atsitiks tam mano kūnui ir smegenims. Esu apstulbęs, kad tapau rašytoju. Nemanau, kad pajėgiu valdyti savo gyvenimą ar kūrybą. Visi kiti mano pažįstami rašytojai jaučia valdantys save – aš to nejaučiu. Nepajėgiu savęs pažaboti. Aš tampu kažkuo, ir tiek.

Nuoširdžiai norėjau tik juokinti žmones, kad jie pajustų palengvėjimą. Mat humoras kaip ir aspirino tabletė gali suteikti palengvėjimą. Jei praėjus šimtui metų žmonės vis dar juoksis, aš tikrai būsiu patenkintas.

Atsiprašau visų jūsų, kurie esate mano vaikaičių bendraamžiai. O daugelis skaitančių šią knygą tikriausiai esate to paties amžiaus, kaip mano vaikaičiai. Juos, kaip ir jus, klaikiai skriaudžia ir apgaudinėja sukčių korporacijos ir vyriausybė.

Taip, šioje planetoje – baisus jovalas. Bet jovalas visuomet čia buvo. Niekada nebuvo „gerų senų laikų“ – laikai, ir tiek. Kaip aš sakau savo vaikaičiams: „Nežiūrėkite į mane. Aš atsiradau čia, ir tiek.“

Bus senbizdų, kurie jums sakys, kad netapsi suaugusiuoju, kol neišgyvensi, kaip jie išgyveno, kokios garsios didžiulės nelaimės – Didžiosios depresijos, Antrojo pasaulinio karo, Vietnamo ar dar ko nors. Šį pragaištingą, gal net savižudišką mitą paskleidė apsakymų rašytojai. Daugybėje apsakymų po kokios baisios negandos pagrindinis veikėjas pagaliau gali ištarti: „Šiandien aš esu vyras (moteris). Pabaiga.“

Kai grįžau namo po Antrojo pasaulinio karo, mano dėdė Danas patapšnojo man per nugarą ir tarė:

– Dabar tu esi vyras.

Tada aš jį užmušiau. Ne iš tikrųjų, bet ne juokais norėjau užmušti.

Danas – tas mano negeras dėdė – teigė, esą tikru vyru tampi tik paragavęs karo.

Bet aš turėjau ir gerą dėdę, velionį Aleksą. Jis buvo mano tėvo jaunėlis brolis, bevaikis Harvardo universiteto absolventas, sąžiningas gyvybės draudimo agentas iš Indianapolio. Jis buvo apsiskaitęs ir protingas. Kitais žmonėmis jis daugiausia skųsdavosi todėl, kad jie taip retai pastebi esantys laimingi. Tarkime, mes vasarą po obelimi gurkšnojame limonadą ir tingiai apie šį bei tą šnekučiuojamės, vos ne dūzgiame kaip bitutės. Staiga dėdė Aleksas pertraukia šį malonų tauškėjimą sušukdamas: „Jei dabar čia ne miela – aš nežinau, kas yra miela.“

Todėl aš dabar elgiuosi kaip jis, mano vaikai ir vaikaičiai – taip pat. Ir raginu jus: būkite geri, pastebėkite, kai jaučiatės laimingi, ir raskite akimirką sušukti, suniurnėti ar pagalvoti: „Jei dabar čia ne miela – aš nežinau, kas yra miela.“

Su vaizduote mes negimstame. Ją turi išugdyti mokytojai, tėvai. Buvo metas, kai vaizduotė turėjo didžiulę svarbą, nes ji buvo vienas iš pagrindinių pramogos šaltinių. Jeigu 1892 metais tau buvo septyneri, skaitei paprastutę istoriją apie mergaitę, kurios šunelis nugaišo. Ar jums nesinori verkti? Ar jūs nenorite žinoti, kaip jaučiasi ta mergaitė? Skaitei ir kitą istoriją apie turtuolį, paslydusį ant banano žievelės. Ar jūsų neima juokas? Taip jūsų galvoje įmontuojama ta vaizduotės grandinė. O jei eini į meno galeriją, matai ten vien kvadratą su dažų dėmėmis, nepajudėjusiomis iš vietos šimtus metų. Kvadratas neišleidžia nė menkiausio garso.

Ta vaizduotės grandinė išmokoma reaguoti į menkiausią signalą. Angliška knyga – tam tikra tvarka išdėstyti dvidešimt šeši fonetiniai ir kokie aštuoni skyrybos ženklai bei dešimt skaitmenų. Žmonės gali mesti į ją akį ir mintyse išvysti Vezuvijaus ugnikalnio išsiveržimą ar Vaterlo mūšį. Bet mokytojams ir tėvams nebereikia montuoti tų grandinių. Dabar esama profesionalų režisuotų spektaklių su puikiais aktoriais, labai tikroviškomis dekoracijomis, garsu ir muzika. Dabar turime vadinamuosius informacijos greitkelius – internetą ir visa kita. Vaizduotės grandinių mums

reikia tiek pat, kiek joti arkliais. Tie iš mūsų, kuriems įmontuotos vaizduotės grandinės, gali žiūrėti kitam į veidą ir pamatyti jame pasakojimų; visiems kitiems veidas tebus veidas.

Štai aš ką tik pavartojau kabliataškį, nors iš pradžių sakiau jums niekada to nedaryti. Šitaip aš noriu pabrėžti savo mintį. O mintis tokia: taisyklės, net ir geros, turi ribas.

Kas buvo protingiausias žmogus, kurį kada nors pažinojau per savo gyvenimą? Jis buvo vyras, bet, aišku, galėjo būti ir moteris. Jis buvo grafikas Solas Steinbergas. Kaip ir visi kiti mano pažįstami, jis jau miręs. Galėdavau klausti jo visko. Praėjus šešioms sekundėms kimiu, vos ne urzgiančiu balsu jis duodavo man idealų atsakymą. Jis buvo gimęs Rumunijoje, name, kur, jo žodžiais tariant, „žąsys kaišiodavo snapus pro langus“.

Kartą paklausiau:

– Solai, kaip man žiūrėti į Pikasą?

Praėjus šešioms sekundėms jis atsakė:

– Dievas pasiuntė jį į žemę parodyti mums, ką reiškia būti labai turtingam.

Aš paklausiau:

– Solai, aš romanistas, daug mano draugų taip pat romanistai, ir geri, bet kai mes kalbamės, manęs neapleidžia jausmas, kad mes verčiamės visai skirtingu amatu. Kodėl man susidaro toks įspūdis?

Praėjus šešioms sekundėms jis atsakė:

– Viskas labai paprasta. Menininkai būna dviejų rūšių, vieni nė kiek ne pranašesni už kitus. Tiesiog vieni atsiliepia į ligšiolinį savo pačių meną, kiti – į patį gyvenimą.

Aš paklausiau:

– Solai, tu talentingas?

Praėjus šešioms sekundėms jis suurzgė:

– Ne, bet kiekvieno meno kūrinio akivaizdoje tu atsiliepi į menininko pastangas įveikti savo ribotumą.

SAAB CAPE COD

RTE. 6A, W. BARNSTABLE, MASS.
FOrest 2-6161, 2-3072
KURT VONNEGUT, Manager

SALES. PARTS. SERVICE FOR THE SWEDISH SAAB AUTOMOBILE

REQUIEM

Jei nukryžiuotoji Žemės
planeta įgautų balsą
ir ironijos jausmą,
apie tai, kaip ją niokojame,
ji, ko gero, pasakytų:
„Atleisk, Tėve,
nes jie nežino ką daro.“

Ironija būtų ta,
kad mes žinome
ką darome.

Kai paskutinė gyva būtybė
bus mirusi per mus,
kaip poetiška būtų,
jei Žemė galėtų ištarti
balsu, sklindančiu
galbūt
iš Didžiojo Kanjono
apačios:
„Viskas baigta.“
Žmonėms čia nepatiko.

MANO TĖVAS
SAKYDAVO:
„KAI ABEJOJI,
ROKIRUOK".

*

Autoriaus pastaba

Po visą šią knygelę išmėtyti ranka rašyti puslapio dydžio teiginiai – jei norite, galite vadinti juos rėminti tinkamais siuviniais, – yra „Origami Express“ gaminių atvaizdai. „Origami Express“ – tai mano ir Džo Petro III bendrovė, įsikūrusi Džo tapybos ir šilkografijos studijoje Leksingtone, Kentukio valstijoje. Aš tapau arba piešiu paveikslus, o Džo daro kai kurių jų atspaudus – vieną po kito, spalva po spalvos, taikydamas labai daug laiko atimantį archajišką šilkografijos procesą, kurio beveik niekas daugiau nebenaudoja: jis spaudžia spalvotus rašalus pro audeklą ant popieriaus. Šis būdas reikalauja didžiulio kruopštumo ir pirštų jautrumo, jis subtilus kaip baletas, tad kiekvieną Džo atspaudą galima laikyti savarankišku kūriniu.

Mūsų bendrovės pavadinimas – „Origami Express“ – tai mano duoklė Džo gaminamoms daugiasluoksnėms pakuotėms. Jose jis siunčia man atspaudus pasirašyti ir sunumeruoti. Džo sukurtas bendrovės logotipas nėra mano jam siųsto paveikslo atvaizdas, bet mano paveiksliukas, kurį jis pamatė mano romane „Čempionų pusryčiai“. Tai ore krentanti bomba, ant jos šono užrašyta:

SUDIE, JUODASIS
PIRMADIENI

Tikriausiai man pasisekė kaip retam iš gyvų žmonių, nes išgyvenau jau kapą ir dar dvidešimt dvejus metus. Nė nebandau skaičiuoti, kiek kartų jau turėjau mirti ar to norėjau. Bet vienas iš geriausių man kada nors nutikusių dalykų, proga kuo nekalčiausiai pasimėgauti, pasitaikanti tik vieną kartą iš milijardo, buvo mano pažintis su Džo.

Štai kaip tai nutiko. 1993 metų lapkričio 1 dieną turėjau skaityti paskaitą Midvejaus moterų koledže Leksingtono pakraštyje. Likus dar daug laiko iki paskaitos, dailininkas iš Kentukio valstijos Džo Petro III, dailininko iš Kentukio valstijos Džo Petro II sūnus, paprašė manęs nupiešti nespalvotą autoportretą – panaudosiantis jį šilkografijos būdu padarytoms afišoms, kurias klijuos koledžas. Aš nupiešiau autoportretą, jis padarė atspaudus. Tuo metu Džo buvo vos trisdešimt septynerių, aš buvau geltonsnapis vos septyniasdešimt vienerių metų viščiukas, mažiau nei dvigubai už jį vyresnis.

Kai atvykau į Leksingtoną skaityti paskaitos ir labai nudžiugau pamatęs afišas, iš paties Džo sužinojau, kad jis tapo romantiškus, bet moksliškai tikslius gyvūnų paveikslus, iš jų paskui daro atspaudus šilkografijos būdu. Jis studijavo zoologiją Tenesio universitete. Taip, ir kai kurie jo paveikslai tokie patrauklūs ir informatyvūs, kad propagandos tikslais juos naudoja „Greenpeace“ – organizacija, kol kas ne itin sėkmingai bandanti sukliudyti mums savo dabartine gyvensena naikinti ištisas gyvūnų rūšis, net savo pačių padermę. Parodęs man afišą, savo darbus ir studiją, Džo paklausė:

– Kodėl mums nepratęsus bendradarbiavimo?

Na, gal ne visai tais žodžiais.

Taip ir padarėme ir dabar, kai žiūriu į praeitį, manau, kad Džo galbūt išgelbėjo man gyvybę. Plačiau neaiškinsiu, užteks, kiek pasakiau.

Nuo to laiko mes kartu išleidome per du šimtus atvaizdų: Džo daro po dešimt ar daugiau kiekvieno paveikslėlio kopijų, aš po jomis pasirašau ir jas sunumeruoju. „Siuviniai“ šioje knygelėje neatspindi visos mūsų kūrybos – tai viso labo naujausi *jeux d'esprit*. Dauguma mūsų kūrinių – Polo Kly, Marselio Diušamo ir panašių dailininkų darbų kopijos.

Po to, kai susipažinome, Džo apgaule vis prikalbina kitus siųsti jam paveikslus, kad galėtų su jais padaryti tai, ką labai mėgsta daryti. Tarp tokių apgautųjų komikas Džonatanas Vintersas, pats seniai studijuojantis meną, ir anglų menininkas Ralfas Stedmanas, tarp kurio laimėjimų – slogios, kaip ir derėjo, iliustracijos Hanterio Tompsono serijos „Baimė ir neapykanta“ knygoms. Džo dėka mudu su Stedmanu susipažinome ir vienas kitą pamėgome.

Taip, ir praėjusią (2004 m.) liepą Džo surengė mudviejų darbų parodą Indianapolio, miesto, kuriame gimiau, meno centre. Joje dar buvo eksponuojamas mano senelio, architekto ir tapytojo Bernardo Voneguto paveikslas, du mano tėvo, architekto ir tapytojo Kurto Voneguto paveikslai, taip pat po šešis mano dukros Editos ir sūnaus, gydytojo Marko paveikslus.

Iš Džo išgirdęs apie šią šeimyninę parodą Ralfas Stedmanas atsiuntė man sveikinimo laišką. Štai ką jam atrašiau: „Džo Petro III surengė Indianapolyje keturių mano šeimos kartų susitikimą. Jo dėka mudu su tavim pasijutom kaip pirmos eilės pusbroliai. Gal jis Dievas? Mums galėjo ir mažiau pasisekti.“

Aišku, aš tik juokavau.

Ar „Origami“ atspaudai ko nors verti? Paklausiau dabar, deja, jau velionio tapytojo Sido Solomono, maloniausio kaimyno Long Ailende, kur kartu leidome daug vasarų, kaip atskirti gerą paveikslą nuo prasto. Jis davė man atsakymą, geresnio už kurį negalėčiau nė tikėtis. Jis tarė:

– Pažiūrėk į milijoną paveikslų – tada niekaip negalėsi apsirikti.

Persakiau jo žodžius savo dukrai Editai, profesionaliai tapytojai. Ji irgi nusprendė, kad atsakymas neblogas. Pasak Editos, ji galėtų „riedučiais čiuožti per Luvrą baksnodama pirštu: ‘Taip... ne... ne... taip... ne... taip...‘ ir taip toliau.“

Geras?

Kurt Vonnegut **Čempionų pusryčiai**

Iš anglų kalbos vertė Povilas Gasiulis
Papildytas ir pataisytas leidimas

kitos knygos, 2006

„Čempionų pusryčiai“ – groteskiška, politiškai nekorektiška, šiek tiek nešvanki, socialiai kritiška ir labai juokinga knyga.

Respektabilus verslininkas Dveinas Huveris – daugelio įmonių savininkas, automobilių prekybininkas ir labai turtingas žmogus. Staiga jam pradeda maišytis protas, jis suvokia, koks absurdiškas, beprasmis ir chaotiškas pasaulis jį supa... Norėdamas prasiblaškyti Dveinas Huveris iškeliauja į menų festivalį Midlende; ten pat atvyksta ir nevykėlis mokslinės fantastikos rašytojas Kilgoras Trautas. Jo fantastinis romanas, pavadintas *Dabar jau galima papasakoti*, atskleidžia Dveinui „tiesą“ – visas jį supantis pasaulis tėra Visatos Kūrėjo piktavališkas eksperimentas, o pasaulio žmonės – robotai, imituojantys žmogišką pavidalą. Tai – tiesiog bejausmės mašinos, kurios gyvena kasdieninį nuobodų gyvenimą, dauginasi, kariauja, žudosi, teršia gamtą, alina ir naikina savo planetą.

Kurt Vonnegut **Skerdykla Nr. 5**

Iš anglų kalbos vertė Povilas Gasiulis

kitos knygos, 2006

Tai pasakojimas apie keistą Bilio Piligrimo gyvenimą – jam ateiviai iš tolimos Tralfamadoro planetos atskleidžia, kad įprastinė laiko tėkmė neegzistuoja ir visados galima sugrįžti į praeitį ar nusikelti į ateitį.

Jis vis iš naujo išgyvena Drezdeno bombardavimą, po karo grįžta į Ameriką, veda, patiria lėktuvo katastrofą, per kurią jam sužalojamos smegenys, apsilanko Tralfamadoro planetoje – ten drauge su iš Žemės pagrobta pornografijos žvaigžde gyvena Tralfamadoro zoologijos sode stikliniame kambaryje...

Kaip ir daugelyje savo kūrinių, *Skerdykloje Nr. 5* Kurtas Vonnegutas suplaka aštrią satyrą, juodąjį humorą su mokslinės fantastikos elementais ir papildo tai sukrečiančiais autentiškais prisiminimais apie savo paties išgyventą II-ąjį pasaulinį karą. Kurtas Vonnegutas ironiškai protestuoja prieš beprasmybės, žiaurumo ir absurdo kupiną šiuolaikinės visuomenės gyvenimą.

Skerdykla Nr. 5 laikoma Kurto Vonneguto kūrybos viršūne, vienu žymiausių antikarinių romanų, absurdo literatūros, juodosios komedijos klasika.

Kurt Vonnegut **Katės lopšys**

Iš anglų kalbos vertė Vytautas Petrukaitis

kitos knygos, 2006

Genamas iliuzinės meilės gražuolei diktatoriaus dukrai Monai, *Katės lopšio* herojus atvyksta į San Lorenso salą, priima naują religiją ir netgi tampa šios šalies prezidentu. Tirono Monzano valdomoje mažytėje Karibų jūros saloje (tipiškoje „bananų respublikoje“) klesti visuotinis melas, susvetimėjimas ir bukaprotystė. Salos gyventojai išpažįsta džiunglėse besislapstančio pranašo Bokonono religiją, kuri pagrįsta *fomomis* – „netiesomis, darančiomis mus drąsius, kilnius ir laimingus“.

Katės lopšys sukrečianti visuomenės ir jos nerašytų gyvenimo taisyklių kritika, aštri satyra politikos, religijos ir technologijų progreso temomis.

Kurt Vonnegut **Galapagai**

Iš anglų kalbos vertė Povilas Gasiulis

kitos knygos, 2007

Pagrindinis romano herojus Leonas Troutas – rašytojo fantasto ir paties autoriaus literatūrinio *alter ego* Kilgoro Trouto sūnus. Tolimoje ateityje plevenanti jo siela prisiminimais grįžta į lemtingus 1986-uosius, kai žmoniją ištiko katastrofa: finansinė ir ekonominė krizė, badas, pasaulinis karas, galiausiai paslaptingas virusas, padaręs Žemės moteris nevaisingas.

Kruiziniu laivu į Galapagų salas atplaukę keleiviai, tarp kurių – šešios žmogėdrų kankabonų genties našlaitės, pradeda naują žmonijos evoliucijos etapą. Iš žmogaus su didelėmis smegenimis, kurios buvo jo visų nelaimių ir kančių priežastis, išsivysto naujas žmogus su mažomis smegenimis ir plaukmenimis...

Provokuojantis ir įkvepianti Kurto Vonneguto romanas – neprilygstamo juodojo humoro ir satyros meistro improvizacija evoliucijos teorijos tema.